

גריון

תַּחֲכַמִּי מִצֹּתְךָ

באגדה ובהלכה
מפי הרב אורן מזרית שליט"א

פרשת וירא

גליון

תורתך חבני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':

0509013000

0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:

0509013000

0506491414

למעוניינים

ניתן לקבל השיחה במייל:

toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:

שלמה. נ.

0504158840

shlomo131375@gmail.com

אהבת חסד

- ג אהבת חסד
ג על ידי הכנסת אורחים גייר אברהם אבינו ע"ה אלפים ורבות
ד עוזב את השכינה כדי להכניס אורחים
ד מצוות לוי לאורחים
ה אוהב חסד - מחפש לגמול חסד
ה 'ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד'
ה בקשתו של אברהם אבינו ע"ה בעבור סדום
ה בקשתו של אברהם אבינו ע"ה מאורחיו
ז על הנהגת החסד של הגר"ח מבריסק זצ"ל
ח גאון בחסד
ט וימהר אברהם - אומר מעט ועושה הרבה
ט לתת לאורחים את המאכלים המשובחים
י לחנך הילדים לחסד מגיל צעיר
י גמילות חסדים היא כפרה כבית המקדש
יא הכל חייבים במצוות חסד
יא בעולם הזה יכול לתקן על ידי תשובה
יב 'טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים'
יב 'אוהב חסד לא ישבע חסד'
יד אנשי ציבור יכולים לקיים מאות מצוות חסד ביום
יד 'עולם חסד יבנה'
טו מי מבני השוק מבני העולם הבא
טו כל חסד בין מועט בין מרובה הוא מצוה מדאורייתא
טז בכלל מצוות חסד מצוות 'ואהבת לרעך כמוך'
טז עיקר חסד - בתוך ביתו של אדם
יז להכניס אורח שמחה בבית

סימן רצט - אכילה ומלאכה קודם ההבדלה ג

- יח אם לא הבדיל במוצאי יום טוב עד מתי יכול להבדיל - וכן הדין באונן ביום טוב
כו הסועד תיכף סמוך להבדלה כיצד ינהג לגבי הפת, ואם יברך על גין שבתוך הסעודה
כו כשחל פורים במוצאי שבת, יש לברך על הנר קודם קריאת המגילה

סימן ש' - דין סעודה רביעית א

- כט חשיבות מצוות סעודה רביעית
כט סגולות סעודה רביעית

אהבת חסד

חסד לאברהם". מהבחינה הזו של 'חסד' נחצבה נשמתו, ובעבור זה מסר את נפשו כל ימי חייו, כדי לשתול אמונה בלב הבריות.

על ידי הכנסת אורחים גייר אברהם אבינו ע"ה אלפים ורבות

ואיד הוא היה עושה זאת? היה לאברהם אבינו אהל עם ארבעה פתחים, פתח לכל כיוון, והסיבה לזה היא כדי שלא יטרח האורח לעשות סיבוב עד שימצא הפתח, אלא מכל זווית שהוא בא - יוכל להכנס מיד. וכשנכנס האורח, מה מבקשים ממנו? לאכול. ומי לא רוצה לאכול?! אפילו אם כבר אכל בביתו, כיון שזה בחינם בא לו לאכול עוד פעם... הרי זה בחינם... ואחרי שאכל ושבע, בעל הבית לא רוצה שיכרך אותו - אלא שיכרך ויודה לבורא יתברך. וכך אברהם אבינו מכניס אמונה בלב הבריות, עד שגייר 'אלפים ורבות', כלשון הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ג).

ועל כן גם בשעת חוליו, וגם בשעה שזוכה לגילוי אלהי נשגב, הוא עדיין מחזר ומחפש אחרי אורחים שיבואו אצלו, וכיון שהקב"ה רואה שצערו כל כך גדול, ואפילו שהוא עצמו מדבר עמו עדיין לא מתפייסת דעתו, והוא יושב בפתח האהל כחום היום, לכהן הקב"ה שולח לו שלשה מלאכים, וכמו שכתב רש"י, "ולפי שראוהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים".

והוסיף המשגיח הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, למה באמת שלח הקב"ה שלשה מלאכים ולא שלשה בני אדם ממש?! ואמר כי התשובה פשוטה, לפי שבני אדם לא היו מחזיקים מעמד כחום זה והיו מתים בדרך. שהרי הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, שהייתה השמש מלחטת כגיהנם, וזה הגיהנם ממש, כמו שהגמרא (עבודה זרה ג סע"ב) אומרת, "אין גיהנם לעתיד לבוא, אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ומקדיר, רשעים נידונין בה", ולכן היה נצרך לשלוח מלאכים דווקא, כי לא היה יכולת לבני אדם להלך בחוץ, לא מסוגלים, ולכן הוצרך הקב"ה לשלוח

אהבת חסד

ראיתי במגיד דבריו ליעקב (וירא) שכתב בפרשתנו נאמר "וירא אליו ה' בצלוני ממרא, והוא יושב פתח האהל כחום היום" (בראשית יח, א). אברהם אבינו ע"ה זוכה לגילוי אלהי במדרגה הגבוהה של 'וירא אליו ה'", מה שלא זכה לו עד כה, כיון שלא היה נימול, ועתה לאחר שמל עצמו, ביום השלישי למיתו, ה' יתברך נגלה אליו, 'וירא אליו ה', וכמו שמפרש רש"י, 'וירא אליו ה' - לבקר את החולה. אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למיתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי' (בבא מציעא פו:).

בשעה נשגבה זו של גילוי אלהי שנגלה השי"ת אל אברהם אבינו ע"ה, יושב אברהם אבינו ע"ה פתח האהל כחום היום, ומה הסיבה שהוא יושב בפתח האהל, ועוד כחום הגדול? מפרש רש"י, מה שיש אצל אברהם אבינו ע"ה פתח האהל, הסיבה לזה היא "לראות אם יש עובר ושב ויכניסם לביתו". ומה שהיה זה 'כחום היום' הסיבה לזה היא כי "הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים" (בבא מציעא שם).

אברהם אבינו ע"ה היה כבר זקן מופלג, בן תשעים ותשע, ובנוסף לזה היה חולה, ביום שלישי למילה, שהחולי מכביד בו יותר, והיה זה 'כחום היום', ולפי מה למדנו שהחום הזה היה מיועד כדי שאף בריה לא תלך בדרך, נמצא שהיה ממש חם, באופן שכל בריה הסתתרה מפני השמש. ואברהם אבינו ע"ה יושב בפתח האהל, ויש לו גילוי אלהי שאין לנו השגה בו, אבל די לנו במה שאנחנו יכולים להבין שזהו שעשוע רוחני ותענוג עצום ונורא שאין לנו מושג בו. ובמקום שיהיה אברהם אבינו ע"ה נח ושמח, ברוך ה', אף אחד לא בא היום, אפשר להשתעשע עם ה' יתברך, הרי הוא יושב על פתח האהל. הוא יושב בצער, מדוע אף אחד לא בא היום שאכניסנו לביתו. שהרי אברהם אבינו ע"ה הייתה מידתו מידת ה'חסד', כמו שנאמר במיכה (ז כ) "תיתן אמת ליעקב,

הללו? עובדי עבודה זרה מאוסים. אבל אברהם אבינו, מפסיק את הדיבור עם ה' יתברך, ורץ בהיותו זקן וחולה, יום שלישי למיתו, וכחום היום.

מכר זה אנחנו קצת למדים מי הוא אברהם אבינו ע"ה. זהו 'חסד לאברהם'. הוא לא היה יכול אחרת. הוא לא היה יכול להגיד להם 'בואו'. הוא לא היה יכול ללכת לאט, כי החסד היה מוטבע ומושרש אצלו, הוא מוכרח לרוץ.

ואחרי כל האירוח המושלם, אומר הפסוק, "ויקומו משם האנשים, וישקיפו על פני סדום" (בראשית יח טז), וכמו שאמרו רבותינו (ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ה, והובאו דבריהם ברש"י) 'כל השקפה אינה אלא לרעה'. "ואברהם הולך עמם לשלחם". אברהם חולה וזקן בן תשעים ותשע, ודם מילה שלו מטפף (תנחומא וירא סי' ד), והיום לוהט כתנור שהרי הוציא הקב"ה חמה מנתיקה, אף מכל מקום אברהם מלווה אותם לדרכם ומקיים מצוות לניית האורחים.

מצוות לוויה לאורחים

מעשה באחד שהיה גומל חסדים גדול, ויום אחד פרצה שריפה וכלתה את ביתו. שאל, 'אני שכל כך גומל חסד עם כולם הייתי, זה שכרי שישורף ביתי?!'. אמרו לו, 'בא ונדקדק במצווה שעשית. אתה אכן היית גומל חסדים, מכניס אורחים לביתך, מאכיל אותם ומשקה אותם. אבל מה היה אחרי שהאכלת והשקית אותם? נפרדת מהם לשלום ושלחת אותם לדרכם, בלא שליוית אותם. ואם כן מהאש"ל - אכילה שתיה לוויה - הייתה חסרה לה הלמ"ד, הלוויה, וממילא נשאר אצלך רק אש, רק אכילה שתיה בלבד, ולכן נשרף ביתך'. כשאדם מלווה את רעהו זה עצמו חלק מהכנסת אורחים כיון שזה מראה שקשה עליו הפרידה, והיה שמח יותר אם האורח היה נשאר עוד. וגם יש בזה סגולה גדולה כמו שאומרת הגמרא (סוטה מו:) שמי שמלווה את חבירו מביא עליו שמירה מכל פגעים רעים שבדרך.

ע"ה כל פנים למדנו איך שהיה מוטבע אצל אברהם אבינו ע"ה 'אהבת חסד'. עיקר ענין החסד, שיהיה מוטבע בנפשו של האדם. הקב"ה לא מצווה אותנו על עשיית חסד, אלא על אהבת חסד (מכא ו ח).

שלשה מלאכים. ובחום הנורא הזה היה יושב אברהם אבינו ע"ה, בהיותו זקן וחולה, ויושב בחום הזה על פתח האהל, ללא מזגן או מאוורר... ונדעתו וצערו על האורחים, 'מה קורה ריבון העולמים שכל יום באים אורחים והיום לא באים?!'.

עוזב את השכינה כרי להכניס אורחים

והנה להפתעתו, "וישא עיניו וירא, והנה שלושה אנשים נצבים עליו, וירא וירץ לקראתם מפתח האהל, וישתחו ארצה" (בראשית יח ב). הפסוק הזה הוא פלא פלאות. הרי הקב"ה היה אתו, והתגלה אליו, אבל אברהם אבינו ע"ה אומר לו, כמו שאמרו חז"ל (שבועות לה:), 'מחילה ריבון העולמים, נכון שאתה עומד ומדבר עמי, ואין לה דבר נעלה ונשגב כזה, אבל באו שלשה אורחים, ויש לי מצות הכנסת אורחים. המתן לי עד שאכניס אותם לביתי!'.
ומיד אברהם אבינו ע"ה, זקן כבן מאה, ביום שלישי למיתו, רץ לקראתם, כחום היום. ואילו היה מסמן להם בידו שיבואו, או היה קורא להם בקול, לא היו באים?! ואם לא היה רץ אלא היה הולך לקראתם, צעד אחר צעד, לא היה מספיק?! וכי לא היו באים לאכול אצלו?! אבל אברהם אבינו ע"ה לרוב חביבות המצוה רץ לקראתם. זריזין מקדימין. 'וירץ לקראתם'. ולא נתפרש כמה הוא רץ, אולי גם היה צריך לרוץ הרבה...

ורייצה זו, היא בעצם תוף כדי הגילוי האלהי שנגלה אליו השי"ת, ומיד כאשר אברהם אבינו ע"ה רואה את האנשים הללו, הוא רץ ועוזב את ה' יתברך, אומר לו, 'תמחל לי, אבל יש כאן מצוה עוברת'. ומי הם היו? את מי הוא רואה בא, את 'מלך המשיח'?! - הלא הוא רואה שלשה ערביים עובדי עבודה זרה המשתחוים לאבק שברגליהם! ואליהם הוא רץ, בעודו זקן מופלג, שלישי למילה, ודם מילה מנטף ממנו (תנחומא פרשת וירא סי' ד).

אנחנו אם היינו רואים שלשה ערבים באים לביתנו והיו הם דופקים על הדלת, קודם כל היינו סוגרים את הדלת על 'מנעול ובריח', ואחר כך מוסיפים איזה שולחן על יד הדלת ליתר בטחון... ואחרי זה היינו צועקים 'אין אף אחד בבית, תלכו מפאן...' , מי צריך את הערביים

חי, משום שיהרגו אותו, וכידוע בדברי רבותינו במסכת סנהדרין (קט:).

ורבותינו (סנהדרין שם) סיפרו המעשה הידוע על אותה ריבה, נערה [ובמדרש (פרקי דרבי אליעזר פרק כד) אמרו שריבה זו הייתה פלוטית ביתו של לוט], שראתה עני ברחוב בלא מאכל ומשתה, וריחמה עליו. מה עשתה? בדרך תחבולה הייתה מביאה לו לאכול בכל יום, הייתה אומרת לו ללכת לשאוב מים, ובכד שלה הייתה מניחה לו שם משהו לאכול. לאחר שעברו כמה ימים התחילו אנשי סדום להתפלא, הרי כל העניים שבאים לכאן, אחר כמה ימים באין אוכל ומשקה – מתים, והנה עני זה מאריך ימים על אדמתו... מה קרה לו שהוא עוד לא מת? הפעילו את ה'בולשת', הקימו 'ועדת חקירה' מה קרה לעני זה שבא לעיר וחי, ובדקו ומצאו שאותה נערה מביאה לו לאכול.

שמעו שכך היה, ופסקו דינה למיתה! ולא סתם מיתה, אלא מיתה משונה אכזרית ונוצרה רח"ל. מרחו אותה ב'דבש' והעלו אותה לגג, ובאו הדבורים ועקצו אותה עד צאת נשמתה. זה 'משפט סדום'. ומה הסיבה לזה? כי היא עשתה חסד. כי החייתה את העני. אלו אנשי סדום רעים וחטאים, אכזריות שאין לתאר ואין לשער.

בקשתו של אברהם אבינו ע"ה בעבור סדום

והקב"ה אומר 'המכסה אני מאברהם' (בראשית יח, יז), וסיפר לאברהם אבינו ע"ה את הגזירה שגזר על אנשי סדום ועמורה, שלא ישאיר בהם אף שריד ופליט. ואחרי ששמע בן אברהם אבינו ע"ה, מיד הוא נכנס בשקלט וטריא ובדין ודברים עם ה' יתברך, לסנגר וללמד זכות על 'סדום', ויגש אברהם ויאמר, האם תספה צדיק עם רשע?!" (בראשית יח כג), הרי לא מגיע לצדיק שישפח בעוון הרשעים, והרי, "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר, האם תספה ולא תשא למקום, למען חמישים הצדיקים אשר בקרבה" (שם כד), "חלילה לך מעשות כדבר הזה, להמית צדיק עם רשע, והיה כצדיק כרשע, חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (שם כה), והקב"ה משיב לאברהם אבינו ע"ה, ויאמר ה', אם אמצא בסדום חמישים צדיקים בתוך העיר, ונשאתי לכל המקום בעבורם" (שם כו), וכך אברהם אבינו ע"ה שוב חוזר ושואל אולי יש

עשיית חסד לבין אהבת חסד – הוא הבדל יותר מרחוק מזרח ממערב.

יש עשיית חסד, כגון שבאים לאדם ואומרים לו, 'תשמע, יש איזה יהודי אומלל, תבוא ותעזור לו'. מזמינים אותו לעשות חסד, והוא עושה, או בגופו או בממונו. אומרים לו 'תשמע, יש חתן שצריך לסייע לו', הוא אומר 'בכבוד, אני מוכן לעזור'. זה הוא מי שעושה חסד, וזהו דבר גדול, ובנדאי שזכרו לא יקופח. אבל לצורך זה צריך להזמין אותו ולקרוא לו.

אהב חסד – מחפש לגמול חסד

אבר יש מי שאצלו יש 'אהבת חסד', הוא אהב את החסד, וזה בוער בו כאש, הוא לא יכול בלי זה. אם אין לו חסד לעשות, זה מפריע לו, הוא מרגיש לא טוב, ולכן הוא מעצמו טורח ומחפש עם מי הוא יכול לגמול חסד. ומפיון שזה טבוע בנפשו, לא צריך לקרוא לו, הוא רץ לזה מאליה ומחפש איך ניתן לגמול חסד. וזה היה אברהם אבינו ע"ה, החסד היה מוטבע ומושרש בו.

רבינו הגדול החזון איש זצ"ל – שהיה עמוד החסד בדור האחרון – כותב באחת מאגרותיו לבן תורה "והייתי רעב לשמוע משלום בריאותך" (קובץ אגרות ח"ב סי' צט). וזו לא מליצה. אלא באמת כך החזון איש הרגיש, באמת 'רעב'. כמו שאדם לא אכל ג' ימים והוא מרגיש היטב את הרעב, הבטן שלו 'מקרקרת מרעב', והוא נעשה חלש, והבטן שולחת לו שידורים ומסרים 'תביא לי אוכל...', כך הייתה אותה הבחינה אצל החזון איש זצ"ל, גם הוא היה 'רעב', היה רעב לדעת מה שלום אותו בן תורה שלא כתב לו ולא הודיע לו ולא שמע ממנו לגבי שלומו כמה זמן. וזה הטריד אותו, הרעב אותו.

ואנשי סדום רעים וחטאים זה מאד

גם בהמשך הפרשה, בענין אנשי סדום ועמורה, רואים את היסוד הזה של אברהם אבינו ע"ה 'אהבת חסד'. אומרת התורה "ואנשי סדום רעים וחטאים לה מאד" (בראשית יג ג), בגופן ובממונן (רש"י שם). ואנשי סדום היו את ההפך הגמור מדרך של אברהם אבינו ע"ה. הייתה להם תקנה שאף עני לא יכנס בשערי העיר, ואם יכנס – לא יצא

זהו 'חסד לאברהם', חסד הטבוע בעצמותיו של אברהם אבינו ע"ה, להציל ולדאוג אפילו לאנשים רעים וחטאים כמו אנשי סדום ועמורה. הם היו ההיפך הגמור מאברהם אבינו ע"ה, שהוא היה עושה חסד לכל הבריאה כולה, לאין חקר ואין מספר בלי גבול ומידה, בלי לחקור ובלי לדרוש, יהיה מי שיהיה, אפילו עובד עבודה זרה ומשתחוה לאבק רגליו - הוא דואג לו כמו בן יחידו. ואילו אלו, אנשי סדום, ההיפך הגמור. לא די שלא עושים חסד, אלא עושים תקנה שאסור לעשות חסד. כל מי שהיה עושה חסד היה נשרף (פרקי דרבי אליעזר פרק כד). ההיפך הגמור מאברהם אבינו ע"ה. הם מהווים את ההיפך הגמור ממנו ואשר לוחמים בכל מפעלותיו. הוא מרבה חסד בעולם, והם עוקרים את החסד מן העולם ולא מניחים לאנשים לעשות חסד ורוצחים אותם. ולמרות זאת, אברהם אבינו ע"ה מוסר נפש פעם אחר פעם ומבקש עליהם להצילם ממיתה. זהו 'חסד לאברהם', וכך ממשיך אברהם אבינו ע"ה עד הערב לבקש על סדום (רש"י בראשית יט א).

ויזו היא עיקר המעלה של 'חסד לאברהם'. כי יש לפעמים שאדם עושה חסד עם חבירו אך יודע שאולי בעתיד חבירו יגמול אתו חסד כשהוא יזדקק לו, או על כל פנים הוא עושה חסד עם חבירו ואוהבו. אבל עיקר מעלת החסד הוא כאשר אדם הולך ועושה חסד עם אלו שיש לו רתיעה מהם, וכמו שאמרו בגמרא (בבא מציעא לב): שיש מצוה מיוחדת לפרוק לשונא דווקא. וזה דבר שמצוי לאדם הרבה במשך חייו, שיש לו איזה מתח עם חבריו או שכניו, ויש איזו טרונגא והקפדה, ועל האדם לדעת שדווקא עם אלו היא עיקר מצות החסד וכזה הוא נממד יותר מן הכל.

בקשתו של אברהם אבינו ע"ה מאורחיו

נראה להתבונן עוד בפסוקים בתחילת הפרשה שפתחנו. אומר להם אברהם ויאמר, אדני, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (בראשית יח ג), מפרש רש"י, "לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים. ולגדול אמר אל נא תעבור מעל עבדך, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חבריו עמו".

ארבעים וחמישה צדיקים בעיר, ואולי יש רק ארבעים צדיקים, גם זה סך נכבד, וגם על זה משיב לו הקב"ה שאם ימצאו ארבעים צדיקים, לא יעשה את הגזירה על סדום ועמורה בעבורם.

אחר כך אומר אברהם אבינו ע"ה, "ויאמר, אל נא יחר לאדוני ואדברה, אולי ימצאון שם שלוששים" (בראשית יח ל), 'אל יחר' הפנונה היא - אל תכעס. למי אומרים אל תכעס? למי שעומד לכעוס. למי שעומד לכעוס מקדימים ואומרים לו, 'בבקשה אדוני, אל תכעס'. וכבר ידועים דברי רבותינו, שאם אתה מוצא משהו שמקדים ואומר לחבירו 'אל תכעס עלי', אות וסימן הוא כי חבירו עומד לכעוס עליו, ולכן הוא מקדים ומבקש 'למען ה', אל תכעס עלי'. כמו שמצינו בשעה שניגש יהודה לדבר קשות עם יוסף אמר לו "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך" (בראשית מד יח), ואם כאן מקדים אברהם אבינו ע"ה בקשה זו 'אל יחר', אות וסימן הוא כי הבין כפיכול שהקב"ה בא לכעוס על בקשותיו הללו, שזה יכול להביא לידי 'חרון אף', ואף על פי כן הוא דוחק ומכניס עצמו בעובי הקורה ומבקש, אולי ימצאון שלוששים צדיקים, וגם על זה משיב לו הקב"ה שלא ימצאו שלוששים צדיקים.

וינחה דעתו של אברהם אבינו ע"ה בזה, אלא שוב שאל אולי יש עשרים, וגם על זה השיב לו הקב"ה שאין אפילו עשרים צדיקים. ולאחר מכן שב ומבקש אברהם אבינו ע"ה "ויאמר, אל נא יחר לאדוני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה" (שם לב). נמצא שאברהם אבינו ע"ה מספן את עצמו, מכניס עצמו בספק אולי יכעס עליו ה'.

והרי בעבור מי מכניס עצמו אברהם לספק סכנה? עבור אנשי סדום הרעים וחטאים מאד, כדי להציל אותם מהגזירה של סדום ועמורה. אנהנו היינו אומרים 'יפה שעה אחת קודם... כל כך רעים ומושחתים אנשים אלו עד השורש, הרי הם מזיקים לבריאה, ומוטב שיסתלקו ממנה כמה שיותר מהר', אבל אברהם אבינו ע"ה שמידתו היא "חסד לאברהם" (מכאן ז, כ), הוא לא מסוגל, הוא מבקש אולי יש עשרים, אולי יש עשרה, ואולי רק הפעם תשמע לקולי. רק כששמע שאין עשרה, הניח, כי עשה כבר את כל ההשתדלות האפשרית, ויותר לא ניתן עוד לעשות דבר.

הנמרא במסכת ברכות (נח): מספרת על אחד מגדולי חכמי התלמוד שהיה הולך כל ימיו עם ידיו בתוך כיסיו, כדי שאם יבוא עני בן טובים, יתן לו מיד צדקה ולא יתבייש. יש אחד שכאשר בא אצלו עני, אומר לו 'חפה רגעי, איפה הארנק שלי?', מחפש ומחפש בכיס ההוא ובכיס השני, ובינתיים העני עומד ומתבייש. ועל כן מנהגו של אותו חכם שהיה הולך עם ידיו בתוך כיסיו, כדי שבו ברגע שיבוא עני, הוא יוציא את הכסף מכיסו ויתן לו את המזון מיד, ובכך לא יצטרך העני להתבייש בהמתנה עד שיוציא כסף מכיסו.

ומכאן אנו למדים יסוד גדול, לא להסתפק בעשיית המצוה סתם, 'לצאת ידי חובה', אלא יש להכניס שכל וחכמה ו'לב' בכל מצוה ומצוה, לראות כיצד לעשות ולקיים את המצוה בשלימות, אם זה כמו שאמרנו עכשיו לגבי מצות הצדקה, לדאוג לחשב שלא יבוא העני לידי בושה, ואם זה בכל מצוה ומצוה לחשוב כיצד ראוי לקיימה בצורה השלימה ביותר.

על הנחגת החסד של הגור"ח מבריסק זצ"ל

הנאמן רבינו חיים מבריסק זצ"ל היה בדורו עמוד התורה עמוד העבודה ועמוד החסד, שלשת העמודים שעליהן העולם עומד התקיימו בו. כל כולו היה איש חסד מובהק במלוא מובן המילה. מידת החסד המופלאה שהייתה טבועה ברבי חיים מבריסק זצ"ל היא מן המפורסמות. ביתו של רבי חיים היה פתוח לרווחה, וכל אחד שהיה רוצה יכול היה להכנס ולהרגיש שם ממש כאילו זה הבית שלו, ולעשות שם ככל העולה על רוחו. הבית היה הפקר לכל, היו יכולים אורחים לאכול ולשתות ולישון שם, להכנס מתי שרצו ולאכול מתי שרצו.

ער כדי כך היו רבים הנכנסים והיוצאים שם, שפעם מישו החליט לתלות מודעה בבית של הרב, מודעה של פרסומת שהיה צריך לה, 'דרוש צבעי' או משהו כזה. כשאחד עשה את זה, ראו את זה אחרים, ותלו גם הם מודעות, עד שנהיה שם כל הקיר 'לוח מודעות'...

זה היה בית פרטי, לא איזה מקווה או מקום ציבורי שתולים בו מודעות... אדם יתאר לעצמו דבר כזה,

אברהם אבינו ע"ה מתחנן לאורחיו 'אם נא מצאתי חן בעיניכם, 'אולי תחוסו עלי ואמצא חן בעיניכם, ותאילו להכנס לביתי'. זה מפליא הרעיון. אחד יודע שיש לו בביתו של אברהם בית מוכן, 'כל דכפין ייתי ויפסח', כל מה שהוא צריך, אכילה, שתיה, לינה - יש לו. וכי צריך עוד לבקש ממנו 'אולי מצאתי חן בעיניך?', בין אם מצאת חן ובין אם לא מצאת חן, הרי בודאי שהם יכנסו אצלו, לפוש מעמל הדרך, לנוח מהחום הכבד, ולהיטיב את לבם בסעודה.

אבר אברהם אבינו ע"ה לא מצפה מהם שיבואו מרצונם שלהם, אלא הוא מבקש מהם, הוא מתחנן אליהם, 'אולי תעשו איתי אתם חסד, תעשו עמי טובה, אולי מצאתי חן בעיניך, אולי יש לי איזו זכות, שבגללה תסכימו לשבת איתי'. מה הביאור בזה, למה אומר כך אברהם אבינו ע"ה? - כי גם זה חסד. יש כאלה שבשעה שהם עושים טובה לעני, הם לא נותנים לעני את ההרגשה הטובה, לשון רבותינו בירושלמי (ערוך פ"א ה"ג) "מאן דאכיל לאו דיליה, בהית לאסתפול באפיה", כלומר, מי שאוכל דבר מחברו, מתבייש להסתפל בפניו. ולכן צריך לעשות את החסד באופן שהעני ירגיש שהוא זה שעושה את הטובה עם בעל הבית, ולא שהוא המקבל אותו. זה הטעם שאומר לו אברהם אבינו ע"ה 'אם נא מצאתי חן בעיניך', בשבילי תבוא ותכנס לביתי, בזה אתה עושה חסד עמדי. זהו דרגה של חסד בשלימות, שהעני ירגיש טוב עם עצמו.

הנאמן רבי אליהו הכהן זצ"ל בעל שבט מוסר מספר (ע' בספרו מעיל צדקה סימן פג, וסימן תתקפג), על אחד מגדולי העשירים בעירו שהיה בעל צדקות עצום, וכל מי היה מבקש ממנו צדקה תמיד היה מקבל ממנו מתת יד הגונה. אבל דרכו של העשיר הזה ליתן את הצדקה, לא היתה כדרך בני אדם, שהעני פושט את ידו ובעל הבית נותן לתוך כף ידו את הכסף, אלא את הכסף היה משאיר על כף ידו הפתוחה, והעני היה נוטל ממנה את הכסף. ולמה היה נוהג כן? - כדי שיראה וידמה למי שעומד מרחוק ומסתפל, שהעני הוא זה שנותן לבעל הבית. כדי לחסוך את הבושה מהעני. וזה גם ענין גדול, כשהאדם עושה חסד עם חבירו, יראה איך לעשות זאת בחכמה כדי שהמקבל חסד לא יתבייש ולא יצטער.

כִּי כֵן הָרַבָּה חֲסָדִים הָיוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים, אֲבָל הַפֶּלֶא הַגָּדוֹל הוּא הַשְּׁלָחַן שָׁלוֹ, רַבִּי חַיִּים הִקְפִּיד שֶׁהַשְּׁלָחַן שֶׁהָיָה לוֹ בְּבֵית יְהוֹיָה שְׁלָחַן עָגוּל. וְלָמָּה?! - כִּי גַם בְּזֶה יֵשׁ חֶסֶד. שֶׁהָרִי, מִטְבַּע הַדְּבָרִים כְּשֶׁאֲדָם מִכְנִיס אוֹרֵחַ לְבֵית וְאוֹמֵר לוֹ תֵּשֵׁב כָּאֵן עַל יָדִי, וּבַעַל הַבֵּית יוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַשְּׁלָחַן וְהָאוֹרֵחַ יוֹשֵׁב לְיָדוֹ, כְּכֹר מְרָגִישׁ הָאוֹרֵחַ אֶת עֲצָמוֹ כְּמוֹ אוֹרֵחַ. הוּא מְרָגִישׁ שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן שְׁתֵּי מַדְרָגוֹת, יֵשׁ אֶת בַּעַל הַבֵּית שֶׁיוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַשְּׁלָחַן, וְהוּא רֵם וְנִשְׂא וְחֹשֵׁב יוֹתֵר, וְיֵשׁ אוֹתִי, הָאוֹרֵחַ, שֶׁיוֹשֵׁב כָּאֵן בְּצַד הַשְּׁלָחַן. וּמִמִּילָא הוּא מְדַבֵּר וּמִתְנַהֵג כְּמוֹ אוֹרֵחַ שֶׁמְדַבֵּר אֶל בַּעַל הַבֵּית שָׁלוֹ. לָכֵן, הַסִּבֵּיר רַבִּי חַיִּים, אֲנִי לֹא רוֹצֶה שֶׁיְהִיָּה לִי שְׁלָחַן מְרֻבָּע, אֲלֹא שְׁלָחַן עָגוּל, כְּדִי שֶׁכּוֹלֵם יְהִיּוּ בְּשׁוּוֹה. אֵין כָּאֵן מִיִּשְׁהוּ שֶׁיוֹשֵׁב בְּרֹאשׁ הַשְּׁלָחַן וּמִיִּשְׁהוּ שֶׁיוֹשֵׁב בְּצַד הַשְּׁלָחַן, אֲלֹא כּוֹלֵם שְׁוִוִים.

נֶאֱוֵן בְּחֶסֶד

רַק מִי שֶׁהוּא גֶאֱוֵן בְּחֶסֶד, רַק מִי שֶׁהוּא נִמְצָא בְּבַחֲנִינָה הַזֶּה שֶׁל 'אַהֲבַת הַחֶסֶד', חוֹשֵׁב עַל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. אֵיךְ לְגִרוֹם שֶׁכָּל מִי שֶׁבָּא לְבֵיתוֹ יִרְגִּישׁ חֹשֵׁב וְשְׁוִוִה בֵּין הַשְּׁוִוִים. יֵשׁ אֲנָשִׁים הַהִיפּוֹ הַגָּמוּר, לֹא דִי שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים בְּרֹאשׁ הַשְּׁלָחַן, אֲלֹא מְבַקְשִׁים גַּם כֵּן שֶׁיִּכְיָאוּ לָהֶם אֵיזוֹ 'כּוֹרֶסָה גְדוֹלָה' בַּעֲלַת שְׁתֵּי יָדֵיוֹת כְּדִי שֶׁיִּדְעוּ כּוֹלֵם שֶׁהוּא בַּעַל הַבֵּית, וּבִשְׁעָה שֶׁהוּא מִתְרַוֵּחַ עַל הַכּוֹרֶסָה וְנִשְׁעֵן עַל הַיָּדֵיוֹת, הוּא שׁוֹאֵל אֶת הָאוֹרֵחַ, 'כֵּן, בְּמָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲזוֹר לָךְ?!'... אֲבָל אֲצֵל רַבִּי חַיִּים, אֲדַרְבֶּה, קוֹדֵם נִרְגִּישׁ אֶתָּה וְאֲנִי שְׁוִוִים, נִשֵּׁב יַחַד עַל שְׁלָחַן עָגוּל, וְרַק אַחֵר כֵּן נִדְבֵּר וְנִרְאֶה מָה אֲנִי יָכוֹל לַעֲזוֹר וּלְסַיֵּעַ לָךְ.

וְזֶה מָה שֶׁמִּצִּינוּ אֲצֵל מְרַדְכִי שֶׁהָיָה 'דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ' (אֶסְתֵּר י', א). לֹא כְּתוּב שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה טוֹב. אֲלֹא שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ טוֹב. הוּא הָיָה דּוֹפֵק מִדְּלַת לְדְלַת, אֲצֵל כָּל אֶחָד, וְאוֹמֵר לוֹ, 'אֲמֹר נָא לִי יְדִידִי, שְׁמָא אֲנִי יָכוֹל לַעֲזוֹר לָךְ בְּמִשְׁהוּ? סוּף סוּף אֲנִי 'מִשְׁנֶה לְמַלְךְ' וְ'טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ' אֲצֵלִי, וְהָרִי 'אַחֲשׁוֹרֵשׁ' שֶׁקוֹעַ בֵּינֵנוּ וְקֹשֶׁה לְמִצּוֹא אוֹתוֹ יְבֵשׁ, תָּמִיד הוּא רְטוּב... לָכֵן אֲנִי שׁוֹאֵל הָאֵם אֶתָּה צָרִיךְ עֲזָרָה? אֲנִי מוֹכֵן וּמְזוֹמֵן לְסַיֵּעַ!'. זֶהוּ "דּוֹרֵשׁ טוֹב", הוּא לֹא מַחֲפָה שֶׁיִּכְבּוֹאוּ אֵלָיו לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עֲזָרָה, אֲלֹא הוּא בַּעֲצָמוֹ הוֹלֵךְ

שֶׁהָיָה נִכְנָס אֵלָיו לְבֵית שָׁלוֹ מִיִּשְׁהוּ לְתוֹלוֹת מוֹדְעָה 'לְמַכִּירָה אוֹפֶנִיִּים'... 'מִי שֶׁצָּרִיךְ חֲשִׁמְלָאִי שֶׁיִּפְנֶה לְטַלְפּוֹן פְּלוֹנִי'... הָיָה זֹרֵק אוֹתוֹ מִכָּל הַמַּדְרָגוֹת. וְכִי מָה זֶה פֶּה כָּאֵן 'מִקְוֶה'? בְּ'מִקְוֶה' תּוֹלִים מוֹדְעוֹת וּפְתָקִים כְּאֵלֶּה... אֲבָל כֵּן הָיָה אֲצֵל בֵּיתוֹ שֶׁל ר' חַיִּים, הִפְקֵר לְכוֹלֵם, הָיוּ תּוֹלִים אֲצֵלוֹ מוֹדְעוֹת 'מִי שֶׁצָּרִיךְ זֶה וְזֶה, יִפְנֶה לְפְלוֹנִי אֶלְמוֹנִי', 'מִקֵּץ לְמַכִּירָה', וְכו' וְכו', וְלֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם. כִּי הַבֵּית כּוֹלֵל הָיָה חֶסֶד.

הַגְּרִי"ז זצ"ל (בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים), סִיפֵר שֶׁפַּעֲמִים הָרַבָּה כְּאִשֶּׁר הָיָה שֶׁב לְבֵיתוֹ מִהִישִׁיבָה בְּשַׁעָה מְאוּחָרָת, הָיָה מַגִּיעַ לְבֵית וְכֹא לְהַכְנִס לְמִיטָתוֹ - וּמִצָּא כִּי הַמִּיטָה תְּפוּסָה. מִיִּשְׁהוּ כְּכֹר 'תַּפֶּס' לוֹ אֶת הַמִּיטָה, וְיָשׁוּן שָׁם. וְלֹא הָיָה לוֹ מְקוֹם לִישׁוֹן, הָיָה צָרִיךְ לְחַפֵּשׁ מְקוֹם אַחֵר לִישׁוֹן.

מִסּוּפֵר עוֹד כִּי אֶחָד מִהַמְּבַקְרִים בְּבֵית שֶׁל רַבִּי חַיִּים מְבַרִּיסק, הָיָה אִישׁ לֹא כָל כֵּן פֶּשֶׁר. יוֹם אֶחָד רָאָה אֶת אֲרוֹן הַסְּפָרִים הָעָמוּס, וְלָקַח מִשָּׁם סֵפֶר אֶחָד, וּמִכָּר אוֹתוֹ. כִּיֵּן שֶׁרָאָה שֶׁאֵף אֶחָד לֹא אוֹמֵר לוֹ כְּלוּם, אָמַר לְעַצְמוֹ, 'כְּרוֹךְ ה', יֵשׁ לִי פְרִנְסָה מְצוּיָנָה...!', לְמַחֲרַת לָקַח עוֹד סֵפֶר וּמִכָּר גַּם אוֹתוֹ. רָאָה שֶׁזֶה הוֹלֵךְ טוֹב, מִכָּר עוֹד סֵפֶר וְעוֹד סֵפֶר, עַד שֶׁמִּכָּר אֶת כָּל הַסְּפָרִים בַּמַּדְף. כְּשֶׁרָאָה שֶׁאֵף אֶחָד לֹא פּוֹצֶה פֶּה וּמִצְפִּצֵף לָקַח אֶת הַמַּדְף וּמִכָּר גַּם אוֹתוֹ...

הַרַב מְבַרִּיסק הַגְּרִי"ז זצ"ל, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים, סִיפֵר שֶׁפַּעַם אַחַת יָשֵׁב בְּבֵית וְכָתֵב חִידוּשֵׁי תוֹרָה, וּבְאֲמָצַע שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְכוֹתֵב מִיִּשְׁהוּ לָקַח לוֹ אֶת הָעֵט מִהֵיד שָׁלוֹ... אָמַר לוֹ אוֹתוֹ אֶחָד, 'כָּאֵן הָרִי זֶה הַבֵּית שֶׁל הָרַב, וְהַכָּל כָּאֵן הִפְקֵר, וְכִי אֶתָּה מוֹחֲזֵק בְּעֵט יוֹתֵר מִמֶּנִּי?!'. 'זֶהוּ דְּבַר שֶׁרְחוּק מִדַּעַתָּנוּ אֵיךְ יִתְכַּן כְּדִבֵּר הַזֶּה, אֲבָל כֵּן זֶה אֲצֵל מִי שֶׁכָּל הַמִּצִּיאוֹת שָׁלוֹ הִיא 'אַהֲבַת חֶסֶד'.

רַבִּי חַיִּים גַּם מַעוֹלֵם לֹא אָמַר מִלָּה קֹשֶׁה לְאֶחָד מֵאוֹתָם אֲנָשִׁים קָשִׁי יוֹם שֶׁבָּאוּ אֲצֵלוֹ, וּמַעוֹלֵם לֹא כָּעַס עֲלֵיהֶם, אֲדַרְבֵּא, עִם הָיִיתוּ רַב הָעִיר, וְעַם כָּל גּוֹדֵל טְרוֹדוֹתָיו הַמְּרֻבּוֹת, הָיָה יוֹשֵׁב וּמִטָּה אוֹזֵן קִשְׁבָּת לְכָל אוֹתָם קָשִׁי יוֹם, וּמִקְשִׁיב לָהֶם בְּסִבְלָנוּת כְּדִי שֶׁיִּפְרְקוּ אֶת אֲשֶׁר עַל לָבָם, שֶׁיֵּשׁ בְּזֶה חֶסֶד עֲצוּם שֶׁאִים כְּמוֹתוֹ לְהַאֲזִין וּלְהַקְשִׁיב לְאֲנָשִׁים הַלָּלוּ.

ועשי עוגות". שלש סאים קמח סולת, זה כמות גדולה מאוד. מאפה שלימה... לא הסתפק בשתי כפרות של לחם מהמאפיות... אלא 'לוישי ועשי עוגות'.

ואת זה הוא מבקש משנה אמנו ע"ה דווקא. בת כמה היא היתה? גם בן זקנה מאוד. למה היא צריכה לעשות את זה? האם אין משרתים שיכולים לנפות וללש בעצמם? אבל כך היא דרפם של גומלי חסדים. הם ולא אחר, הם ולא שליח, הם בכבודם ובעצמם, אברהם עצמו ושנה אמנו, לא נותנים את המצוה לאף אחד אחר. חסד לא נותנים למישהו אחר לעשות.

והנה בתחילה אמר להם אברהם אבינו ע"ה שיקח ויביא להם 'פת לחם', פרוסה, לחם קטן, ואילו אחרי זה אומר 'שלש סאים', שלש סאין לפי החשבון זה יוצא כמות גדולה מאוד של קמח, ו'סולת' זהו החלק הטוב ביותר של הקמח. 'קמח סולת', הפנונה שמהסולת עושים את העוגות, והקמח לעמילן של טבחים לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא, כמו שמפרש רש"י (יח ו). זה מידת 'עין טובה' של אברהם אבינו ע"ה, אומר מעט ועושה הרבה (בבא מציעא פז).

ולרוב אהבת החסד הטבועה בו, את הכל הוא עשה ברצוה, בזריזות, ואל הבקר רץ אברהם, ואמר רבותינו (פרקי דרבי אליעזר פרק לו), הוא רץ והוא רץ. בן הבקר הזה גם בן רץ וברח מאברהם, והיה צריך לרוץ אחריו... ולכאורה, אתה רואה את בן הבקר הזה שהוא רץ - תעזוב אותו, בשביל מה לך לטרוח כל כך? תביא להם כמה 'עופות', זה גם בן כשר וגם בן טעים... אבל אברהם אבינו ע"ה רץ עד למערת המכפלה (כמו שאמרו שם רבותינו), ביום שלישי למיתו, בהיותו זקן וחולה ביום השלישי למילה והדם מטפטף, והשמש מלהטת, והוא רץ ורץ בשביל להאכיל אותם דווקא ב'בקר' משופח.

תתאורחים את המאכלים המשובחים

וכך, אחרי שהוא 'תפס' את בן הבקר, ושחט אותו, ויקח בן בקר רך וטוב, לא נתן להם בשר מאתמול או שלשום, כמו שיש שאת ה'שאריות' שממילא הם לא נוגעים בהם - אותם הם נותנים לאורח. אבל לא כך נהג

ומבקש לעזור לאחרים. זה אחד שהחסד זורם בעורקיו, שכל כולו חסד לאחרים.

וזה המידה של אברהם אבינו ע"ה שהוא שואל ומבקש "אולי מצאתי חן בעיני עבדך", תעשה לי טובה, אולי יש לי איזה חן, איזו זכות שאני תעבור מעל עבדך. מה זה מעל "עבדך"? וכי אברהם אבינו ע"ה 'עבד'? ועוד לשלשה אנשים כאלה? - התשובה היא, כן. כך אברהם אבינו ע"ה מרגיש, וכך הוא נותן את ההרגשה הטובה, שהוא - אברהם אבינו ע"ה עליו אמרו "נשיא אלהים אתה בתוכנו" (בראשית כג ו) - הוא הוא ה'מלצר', והם ה'אדונים'.

וכך הוא נהג, כ'מלצר' שלהם, שהרי כך אומרת התורה, "והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (בראשית יח ח). הוא ה'מלצר' שלהם. זקן בן מאה, חולה, הוא עומד לידם, אתם צריכים מלח? - מיד הנה מלח. 'צריכים פלפל? הנה אני מביא'. וכי חסר לאברהם אבינו משרתים?! וכי לא יכול היה אברהם אבינו ע"ה לישב הוא עם הבורא יתברך, ולהעמיד לאותם אורחים מפוקפקים כמה משרתים שישירתו אותם כהוגן? לא. "והוא עומד עליהם", הוא עומד שם בעצמו כדי לשרת אותם. זו מצוה שבגופו, הוא לא מוותר עליה.

וגם הצורה שהוא פונה אליהם ומבקש מהם, "ויקח נא מעט מים, ורחצו רגליכם, והשענו תחת העץ" (בראשית יח ד). אברהם אבינו ע"ה אומר להם "ויקח נא מעט מים", אל תפחדו שתתעכבו יותר מדי, אביא לכם קצת מים, ותרצו רגליכם. "ואקחה פת לחם, וסעדו לבכם ואחר תעבורו", תאכלו פרוסת לחם, ואחר כך תעבורו. "כי על בן עברתם על עבדכם", מרגיש כמו 'עבד', ויאמרו בן תעשה כאשר דברתי, הם 'מסכימים' להתארח אצלו.

וימחר אברהם - אומר מעט ועושה הרבה

וימחר בזריזות, וימחר אברהם האהלה אל שרה, וימחר, למה לרוץ? לך 'מתון מתון', הרי הם כבר כאן, ובוודאי שלא יברחו אלא יחפזו וימתינו לסעודה. אבל אברהם אבינו ע"ה רץ. וימחר. נכנס לאהל ואומר לשרה אמנו ע"ה, ויאמר, מהרי שלש סאים קמח סולת, 'מהרי', מהר! בזריזות, תקחי שלוש סאים קמח סולת, "לוישי

ויש עוד להרחיב הרבה בכל פרט ופרט בפרשה הזו, כמה חסד מונח כאן, וכמה הייתה כאן עבודה אישית של אברהם אבינו ע"ה בכדי לשרת אותם, את שלשת האישים שהוא לא ידע שהם מלאכים, אלא ראה אותם כעבדים מכווערים עובדי עבודה זרה, ואברהם אבינו ע"ה לא חס אל זקנותו, ולא חס על כבודו, ולא על הגילוי האלהי שזכה באותה שעה - את הכל הוא עושה בעצמו בעבורם במהירות ובנפש חפצה, וכל זה כאשר הוא חולה ביום השלישי למיתו שכל תנועה וכל צעד עולה לו בכאבים ויסורים, ודם הברית נוטף ומטפטף, ומשתדל בכל מכל כל בעבור האורחים הללו. זהו 'חסד לאברהם'.

גמילות חסדים היא כפירה בבית המקדש

אמר רבותינו באבות דרבי נתן (פ"ד ה"ה), "פעם אחת היה יוצא רבן יוחנן בן זכאי מירושלים והיה רבי יהושע הולך אחריו, וראה בית המקדש חרב, אמר רבי יהושע, אוי לנו על זה שהוא חרב! מקום שמכפרים בו עוונותיהם של ישראל!". רבי יהושע היה עוד בזמן שבית המקדש היה קיים, וראה את בית המקדש בתפארתו, ועבד במקדש (סופה נג. ערכין יא:), ועתה כיון שראה את בית המקדש חרב ושם, 'שועלים הלכו בו' (איכה ה יח), נאנח באנחה גדולה המשבירת גוף ונפש, 'אוי לנו על זה שהוא חרב! מקום שמכפרים בו עוונותיהם של ישראל', ועיקר הצער של רבי יהושע על חורבן הבית הוא בית המקדש הוא 'מקום שמתפפרים בו עוונותיהם של ישראל', כי כל החפצא של בית המקדש עניינו פפרת עוונות לבית ישראל, וזה הסיבה שהוא נקרא 'לכנו', שהוא מלבין עוונותיהם של ישראל כמו שאמרו בספרי (פרשת ואתחנן) ובגמרא (גיטין נז:), ובהגדה של פסח אנו אומרים "ונבנה לנו בית הבחירה לכפר לנו על כל עוונותינו".

נענה והשיב לו רבן יוחנן בן זכאי לרבי יהושע, "אמר לו, בני אל ירע לך, יש לנו כפירה אחת שהיא כמותה. ואיזה? - זה גמילות חסדים, שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח" (הושע ו ו). אדם שדבוק במידת החסד, זה מועיל לו לכפירה כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים ומקריבין בו קרבנות לכפר עלינו (וע' ברכות ה:), ואפילו יותר מזה.

אברהם אבינו ע"ה, אלא את החלק המשובח ביותר, הבשר הטרי ביותר - שיהיה לאורחים.

ומפרש רש"י, והוא מדברי רבותינו בגמרא (בבא מציעא פו.), מה כוונת הפסוק 'בן בקר רך וטוב', 'שלשה פרים היו, כדי להאכילן שלוש לשונות בחרדל'. הרי אם היו שוחטים פר אחד ונותנים לכל אחד ירד', שזה כמה עשרות ק"ג של בשר, אדם רק היה מסתפל על זה וכבר היה שבע מהראיה לבדה... ואם היה שוחט רק עגל אחד, בן בקר אחד, והיה מביא לכל אחד רגל של עגל, לא היה טוב? רגל של עגל, אדם היה צריך לאכול אותו חודש עם מעדר כדי לגמור אותו... אבל אברהם אבינו ע"ה שוחט שלשה פרים כדי שיוכל לתת להם דוקא את הלשון, כי זה החלק הטעים ביותר, זהו המעדן הגדול ביותר. ומוסיף רש"י שנתן להם את הלשונות עם 'חרדל', לא סתם 'צלוי', אלא ב'חרדל'. כשאדם רק חושב ומתאר לעצמו איך היה אברהם מטפל בהם, ומה הכין להם, כבר נעשה רעב... וכל זה, למי הוא דואג כל כך, לשלשת הערבים המאוסים הללו שעובדים עבודה זרה לאבק שעל רגליהם. ואחרי שלקח 'בן בקר רך וטוב', אומר הפסוק, "ויתן אל הנער, וימהר לעשות אותו". גם כאן הכל נעשה במהירות, ומצווה אברהם אבינו ע"ה להתנהג בזריזות.

לחנך הילדים לחסד מגיל צעיר

ואגב יש כאן עוד הדרכה שצריכים לדעת, ויתן אל הנער, מדוע כאן אברהם אבינו ע"ה נותן את זה לנער, ואינו עושה כן בעצמו? - מפרש רש"י, מי זה הנער? הנה? זה שמעאל, לחנכו במצוות. כבר מילדות אדם צריך לחנך את בנו, תדע שגם אתה מצווה בחסד. לכן שיתף גם את בנו במצווה הזו, ולא עשה זאת לבדו.

כך זה לגבי 'סעודה בשרית', אבל אולי יש מישהו מהאורחים שהוא 'צמחוני', או מישהו שרוצה לאכול משהו 'חלבי' קודם הסעודה, "ויקח חמאה וחלב", גם אותם מביא לפנייהם, "ובן הבקר אשר עשה, ויתן לפנייהם, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו", אברהם אבינו ע"ה הוא ה'משרת' וה'מלצר'.

‘בת היענה’, מסיח דעת ועוצם עיניו. אבל מכל מקום כל אחד יודע שיהיה דין ומשפט על כל נעלם.

בעולם הזה יכול לתקן על ידי תשובה

וכבר אחד יודע שהמשפט הוא משפט חמור, ו"אין רחמים בדין" (ילקוט שמעוני פרשת ואתחנן רמז תתטו). ואמנם כאן בעולם הזה יש תקנה על ידי 'תשובה', ואם שב בתשובה יכול לתקן הכל, ואפילו יהיה בדרגה הנמוכה והשפלה ביותר. אבל בעולם האמת - 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', ומי שלא טרח בערב שבת - יאכל את עצמו... לא יעזור כלום. היום לעשותו ומחר לקבל שכרן (ע"ז ג). הפסדה. שם כבר אי אפשר לתקן.

והנה אם אדם היה יודע שעכשיו דינו בשמים והוא צריך למסור דין וחשבון על כל המעשים שעשה במהלך שמונים שנות חייו, על כל הדיבורים, ועל כל המחשבות, וכו' וכו'. האדם כולו היה בפחד, 'מה יהיה איתי, איך אעמוד במשפט?!'. והנה מודיעים לו, 'המשפט בשמים אינו כמו המשפט בארץ, אנחנו מעמידים לך 'סניגור', שהוא ילמד עליך זכות ויסגור עליך!'.
מתחיל האדם חוקר ודורש, מי הוא הסניגור שלי? אולי יהיה עורך דין טוב, ויש לי תקנה. אומרים לו, 'הסניגור שלך יהיה רש"י, או הרמב"ם'. שומע כף, אומר, 'זה טוב, מי זוכה לסניגוריא שכזו, מגדולי גדולי חכמי ישראל. אלו בטח ימצאו לי איזה זכות, אולי על דרך הפלפול, אולי דרך לימוד זכות'.

אחר כך מודיעים לו כי החליטו בשמים להחליף לו את הסניגור. הוא כולו נבהל ונרעש, חושש שמא ואולי לפי ערך מעשיו, החליטו לתת לו עורך דין של זמננו... אומרים לו, 'אל תדאג, החליטו לתת לך לעורך דין את הלל הזקן'. הוא שומע את זה ונרגע. הלל הזקן, שאמר אם אני כאן הפל כאן (סו"ה ג), כבר מתחיל האדם לחייו. אם הלל הזקן העורך דין שלי, הוא ימצא לי זכויות שגם אני עצמי לא יודע אותם...

עוד הוא חושב, ומודיעים לו שלישית, 'החליפו לך את העורך דין. בסוף לא יהיה זה הלל הזקן שיליץ עליך וישר!'. הוא מתחיל שוב לחשוש ולפחד, ואומרים לו, 'אל

הכל חייבים במצוות חסד

כולם חייבים במצוה הזו של 'חסד'. אין זו מצוה עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות הימנה, ואין זו מצוה שנוהגת רק ביום ולא בלילה, זו מצוה הנוהגת יום ולילה, עשרים וארבע שעות ביממה, ומצווים בה אנשים ונשים כאחד, ואין פוטר.

במדרש רות רבה (פ"ה ס"י יב), "אמר רבי אבון, שמענו שיש כנפים לארץ, שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו" (ישעיה כד טז), ולא רק לארץ יש 'כנפים', אלא מוסיף רבי אבון, "וכנפים לשמש, שנאמר וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה מרפא בכנפיה" (מלאכי ג כ), הרי שגם 'לשמש' יש 'כנפים'. "וכנפים לחיות", הכוונה לחיות הקודש, מלאכי השרת, "שנאמר וקול כנפי החיות", והוא פסוק בספר יחזקאל (ג יג). "וכנפים לכרובים", אלו גם כן מלאכים, אבל בדרגה אחרת, "שנאמר, כי הפרובים פורשי כנפים" (מלכים א ח ז), "וכנפים לשרפים", אלו מלאכי הקדש, ואלו מעלתם המעולה ביותר, "שנאמר שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים" (ישעיהו ו ב).

ומסיים המדרש, אחרי הדרשה הזו על ה'כנפים', "בוא וראה כמה גדול כוחן של צדיקים, וכמה גדול כוחה של צדקה, וכמה גדול כוחן של גומלי חסדים, שאין חוסים לא בצל שחר, ולא בצל כנפי ארץ, ולא בצל כנפי שמש, ולא בצל כנפי חיות, ולא בצל כנפי כרובים, ולא בצל כנפי שרפים, אלא חוסים הם "בצל מי שאמר והיה העולם", הבורא ית"ש, "שנאמר, מה יקר חסדך אלהים, ובני אדם בצל כנפיה יחסיון" (תהלים לו ח). ע"כ דברי המדרש.

וישענו ביאור, מה באו רבותינו ללמדינו במדרש זה? והביאור הוא, כי זאת ידוע לכל אדם, ופשוט וברור לכל אחד, שיש משפט על כל מעשה שאדם עושה, 'דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון' (אבות פ"ג מ"א).

יש המעדיפים לדחוק את הידיעה הזו כ'בת היענה' וזו ידיעה פשוטה מושפלת וברורה לכולם. אלא שיש אנשים שמסכימים דעת מהדבר הזה, ומתעלמים מהידיעה הזו, לפי שידיעה זו משעבדת אותו ומחייבת אותו להיות יהודי נאמן לה' ולתורתו, וכיון שקשה לו לקיים את המצוות כראוי ולעשות רצונו של מקום, הוא נוהג מנהג

טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים'

את היסוד של ההסבר הזה ביאר רבינו החפץ חיים זצ"ל בספר אהבת חסד (ח"ב פ"ד), אחרי שהביא דברי המדרש, כתב: "הפנה הוא, דידוע שפשהבית דין של מעלה דנין את הדין, אף שגם בהם יש מלאכי רחמים מרובין, אפילו הכי יש בהם גם כן דין, מה שאין כן כשהקב"ה לבדו דן - הוא רחמים מרובין. ועל זה אמר הכתוב "טוב לחסות בה' מבטוח בנדיבים" (תהלים קיח ט). אבל אימתי הקב"ה בעצמו הוא הדיין בדבר הזה? כשהאדם הוא בעל חסד, ומעורר בזה למעלה את שורש החסד, ועבור זה זוכה אחר כך שהקב"ה בעצמו הוא בעל דין. וזהו פנות המדרש הנ"ל, בא וראה כחן של בעלי צדקה וגומלי חסד וכו', שנאמר מה יקר חסדך אלהים וגו', היינו מה יקר הוא כשבני אדם מעוררים חסדך, ועבור זה זוכים שבצל כנפיהם יחסיו, ולא בצל אחרים".

ויש עוד הרבה עובדות על גדולי ישראל, כיצד היו חושבים מחשבות ומחבילים תחבולות אף לגמול חסד. היה אחד מגדולי ישראל שהיה תמיד הפיס שלו מלא 'אסימונים' או 'גפרורים', אולי משהו יבוא בחצי הלילה ויצטרף 'אסימון' בשביל טלפון דחוף, או אולי יבוא אחד עם 'סיגרטה' ויאמר 'הצילוני, תנו לי גפרור!'.¹

היה מעשה בחדש אלול, אחרי הסליחות, בסביבות אחת וחצי או שתיים בלילה, ראו אחד שמסתובב ומחפש 'גפרור'. הייתה לו סיגרטה ביד, והוא מסתובב ושואל 'גפרור', 'גפרור', הסתובב כמה רחובות, ומחפש ודורש את זה כמו אחד שמחפש איזה מטמון גדול... שילף לישון, ומחר יעשן מאה סיגריות, ויעשה 'תשלומין'... אלא, שזה בוער בו כ'אש בנעורת', נראה שהולך להתעלף... ואם משהו היה מביא לו 'גפרור', כמה שהוא היה מרגיש טוב, הרי החייה את נפשו.

'אוהב חסד לא ישבע חסד'

וימי מאתנו הולך עם גפרורים בפיס בשביל למצוא משהו שאין לו 'גפרור' ולתת לו?! כל אחד לוקח את הגפרורים שלו בכיסו בשביל הסיגריות של עצמו. אבל מי שהוא באמת בדרגה של "אהבת חסד", הוא יכול ללכת לכל מקום עם 'אסימונים' בפיס שמא יהיה מי שיצדק

תדאג, החליטו שהעורך דין שלך יהיה משה רבינו ע"ה!² עכשיו הוא כבר מתחיל להצטער... חושב, 'חבל שהחברים שלי שעודם למטה בעולם הזה לא רואים את המשפט שלי. היו באים לראות אף אני עומד במשפט ומשה רבינו מוציא אותי זכאי, חבל חבל שהם לא נמצאים פה...', הרי משה רבינו ע"ה, רעיא מהימנא שמסר נפש על כלל ישראל, 'אוהבן של ישראל' (מנחות סה), שאמר על עצמו "יאבד משה ואליהם כמותו, ואל יאבד אחד מישראל" (תנחומא פרשת ואתחנן סי' ו'), ובמדרש (דברים רבה פר' ז סי' י) אמרו שאמר משה רבינו ע"ה, "אמר לפניו, ריבוננו של עולם, ימות משה ומאה פיוצא בו, ולא תנזק ציפורנו של אחד מהם" מישראל, ואם הוא ה'סנגור' שלי, בוודאי שאצא זכאי בדין, הלא אפילו למלאכי השרת כבר יכל כמו שאמרו בגמרא (שבת פח).

לא חולפים כמה רגעים ואומרים לו, 'בסוף משה רבינו ע"ה לא יוכל לייצג אותך, יהיה משהו אחר שילמד עליך זכות'. מי עכשיו? 'הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא יעמוד וילמד עליך זכות'. אומר לעצמו: 'הוא יהיה הסנגור שלי, לא צריך יותר מזה, בוודאי שאצא זכאי בדין ובמשפט, הרי הוא הדיין והוא העד, ואם הקב"ה הוא זה שמלמד עלי זכות, ודאי שאצא זכאי בדין'. ובאמת זה כך. אם הקב"ה מלמד על האדם זכות, מה מקום יש עוד למקטרג לעמוד ולקטרג.

זה מה שלימדו אותנו כפאן רבותינו במדרש שהזכרנו, מי שגומל חסד ועושה צדקה, הוא לא חוסה בצל כנפי שחר, ולא בצל מלאכי השרת ולא שרפים ולא פרוכים, ולא חיות הקדש, ולא בצל אף אחד. אצל מי הוא חוסה? אצל ה' יתברך. הוא עצמו ילמד עליו זכות במשפט.

מי זוכה לזה שהקב"ה יהיה ה'סנגור' שלו? - מי שאוהב חסד. ולא מי שעושה חסד בעל כרחו, שממתינ' מתי כבר ילך העני, ומתי כבר ננוח ומתי כבר נתפטר מהצורך לטרות. ההיפך הגמור. באהבה הוא עושה את זה ומחכה לדברים האלו. מחביל תחבולות כיצד לגמול חסד. הוא יזכה לחסות בצל כנפי השכינה.

אלי, השאלתי ספר אלמוני ולא חזר אלי, כמה אני יכול?!
 וכבר הזהיר ועורר על זה הפלא יועץ (ערוך חסד).

אמנם בפרשה שלנו אנחנו רואים אצל אברהם אבינו ע"ה
 עמוד החסד, חסד בדרגה גבוהה, לעמוד בחום
 היום, אבל חסד מתבטא לא רק בדברים גדולים, אלא
 גם בדברים הקטנים והיום יומיים.

וצריך לדעת, כי 'חסד' הוא בין עם החיים ובין עם
 המתים. היה חכם אחד מחכמי ירושלים, שאמר
 שכאשר הוא רואה ברחוב מודעת אבל (פר מינו), מיד
 בו במקום הוא אומר כמה פרקי תהלים לכבודו ולעילוי
 נשמתו של הנפטר. ויש שלא די שלא אומרים פרקי
 תהלים, אלא נוהגים שאם רואים מודעת אבל מיד רצים
 ובודקים מי שם נפטר. ויש שכשרואה שזה מישוהו אחר
 שנפטר, הוא נרגע, 'ברוך ה' לא קשור אלי', והוא ממשיך
 הלאה. וכי זו תרגילות שמתה? (ע' שבת קנא ס"ב), הרי זה
 גם אחרי! איפה האהבה והחיבה? איפה ההרגשה של
 ה'ערבות' של כלל ישראל, של 'איש את אחיו יעזרו'.

בירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד) אמרו, מהו שנצטוונו 'לא תיקום
 ולא תיטור', מפני מה צוותה כן התורה? - הא
 למה הדבר דומה לאחד שהיה בוצע בספין כיפר לחם, אבל
 בשעה שחתך, לא שם לב וחתך לעצמו גם את האצבע.
 מה עשה אותו "חכם"? התחיל להכות את היד השנייה, זו
 שחתכה אותו. 'למה חתכת לי את האצבע?!', ומכה אותה.
 מי שיראה דבר כזה יאמר, 'היהנדי הזה בלי ספיקות טעון
 אשפוז...', לא מספיק שיד אחת פצועה וחבולה, עוד מכה
 את היד השנייה?! אומר הירושלמי, אחד בישראל שפגע
 בחבירו, אם אומר הנפגע, 'אני אחזיר לו לחבירי בכפל
 כפלים, בריבית דריבית!', הרי זה בדיק פמו המשל, שהרי
 כלל ישראל הם כגוף אחד, כאיש אחד. ולעצמך ולגופך
 אתה מרביץ ומכה.

הביאו על זה משל נפלא מאד, על אחד שהיה אוכל
 ובשעת האכילה מרוב הלהיטות, השניים לא לעסו
 רק את הלחם אלא גם את הלשון, וזה מאד כואב כידוע,
 ובפרט כשהוא באמצע האכילה, ומפריע לו באכילתו...
 מה הוא עשה? לקח 'צבת' והתחיל לעקור את השניים
 אחת אחרי השנייה. למה? - נקמה! 'מה פתאום נשכתם

לזה והוא יוכל לגמול עמו חסד, ילך עם גפרורים בכיסו
 שמא יצטרך מישוהו גפרור לסיגריה וכדומה ויהיה מצוי לו
 מיד לגמול עמו חסד, וכן כל פיוצא בזה. ולמה? כי 'אוהב
 חסד לא ישבע חסד'. מרוב אהבת החסד, היו חושבים
 ומתכננים, איך ואולי יוכלו לגמול חסד.

ולמעשה מהו חסד, יש אומרים, שאם אדם הולך ברחובה
 של עיר, ורואה אישה זקנה בת שבעים וחמש
 הולכת עם סלים שהביאה מן השוק, וכל פסיעה ופסיעה
 שהיא עושה הרי זה מעשה ניסים שהיא לא מתמוטטת,
 והוא בא ולוקח את הסלים הבייתה, הרי זה חסד... אמת
 ויציב, ודאי שזה חסד, מצוה גדולה ויקרה. אבל חסד זה
 לא רק בדברים פאלו. חסד מתבטא גם בדברים קלים.

הפלא יועץ (ערוך חסד) אומר, חסד מתבטא בכל עשיית
 רצון הזולת. והוא מביא דוגמא, אדם בא ודופק
 בדלת של חבירו, יש פאלו שלא איכפת להם שיש מי
 שדופק בדלת, 'עד שלא אגמור לאכול, או עד שאגמור
 לנחם, לא אפתח את הדלת', ואחרי שהוא פותח את הדלת
 הוא מסתפל על הדופק בכאלו עינים שההוא נבהל כבר,
 הגעתי לגן החיות?! אבל אם פותח מיד כדי לא להשאיר
 אותו עומד הרבה זמן, ומיד מכניס אותו בחינה, 'בבקשה,
 בוא תכנס', זהו חסד, זהו עשיית רצון הזולת.

מניע אחד ומבקש לפרוט כסף. לפעמים יש שטרות
 גדולים, שטרות קטנים אין, לפי שכלתה פרוטה
 מן הכיס... ומבקש לפרוט. והאדם אומר 'אין לי'. ובאמת
 יש לו 'בנק' בכיס... אבל הוא אומר 'אין לי', כי אין לו
 כח להתחיל להתעסק עם זה. מה איכפת לך? תפרוט,
 זה חסד!

אדם מבקש 'עט' כדי לכתוב משהו, אתה מגיש לו אותו
 בשמחה ובששון, במאור פנים, זהו חסד. יש אחד
 שלא אוהב להשאיל פלים. למה? - כי רק הוא 'שואל', הוא
 לא מרשה לאחרים לשאול ממנו... וחבל, בכל השאלה של
 כלי או ספר לחבירו הרי זה קיים מצות חסד, וצריך לעורר
 גם על השואלים שיחזירו את מה ששאלו מיד כשיכולים.
 ואם לא מחזיר, לא די שגוזל, אלא גם נועל דלת בפני
 גומלי חסדים, אנשים יאמרו 'השאלתי כלי זה ולא חזר

אחד שהוא 'אופה', אם עושה מלאכתו בנאמנות, גם זה חסד. ואין הכוונה שיהיו משקלוותיו מכוונים וכל פיוצא בזה, שזה ענין בפני עצמו ואיסור חמור של גזל, אלא אפילו במלאכה עצמה, למשל בניפוי הקמח, לא יהיה מנפה את הקמח ברשת שגם פילים יכולים לעבור דרך הרשת הזו... יעשה ניפוי כמו שצריך כדי להציל את הציבור מאיסור תולעים. וכי זה לא חסד? הפלא יועץ (ערוך חסד) כתב שזה גדול מן הכל. כשאדם דואג לנשמתו של חבירו זה החסד הגדול והאמיתי מכולם. וכשהוא בודק בכל פעם את הרשת, ומחליף אותה כשצריך, זהו חסד אמיתי, וכן כל פיוצא בזה, רק צריך לשים לב לדברים הללו.

עולם חסד יבנה

וכתב רבינו הפלא יועץ זצ"ל (ערוך חסד): "חסד הוא עמוד העולם, עד שנאמר עולם חסד יבנה" (תהלים פט א), שלשה עמודים יש שעליהם העולם עומד, תורה, תפילה וחסד. חסד הוא אחד משלשת העמודים.

אוכר מפירותיהן בעולם הזה מוסיף הפלא יועץ, "והוא מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה, והקרו קיימת לו לעולם הבא" (פאה פ"א). והגאון חיד"א זצ"ל בספר חומת אנוך (בראשית כו אות י, ויהלם מזמור נח פסוק יב) מביא מרבינו הארי"ז ז"ל שדקדק בלשון הברייתא, שלא נאמר 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה', אלא שנו חכמים 'אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה'. משום שאם היינו שונים בלשון, 'אוכל פירותיהן בעולם הזה', הייתה המשמעות שאין כל הפירות של השקר עבור המצוה הוא אוכל כן בעולם הזה, ונשאר לו לעולם הבא רק את הקרן בלבד. אבל אחרי שהתנא דקדק בלשונו, 'אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן', נמצא שגם מהפירות הוא לא אוכל כן את הכל, אלא רק חלק מהפירות, וממילא יישאר לו לעולם העליון גם הקרן וגם עוד חלק מן הפירות. (ועיינו פה החיים סימן מ"ח אות א').

מוסיף הפלא יועץ יסוד גדול: "וכללות החסד הוא, שיעשה חסד בגופו במונו ובדבריו". החסיד רבינו יונה ז"ל באגרת התשובה לימד אותנו, "ברוח שפתינו ילבש צדקה כשרון ובאמרי פיו היו יהיה רב פעלים, ויגדיל

את הלשון!". והרי אדם כזה הוא לא מן היישוב. אותו דבר אדם שפגע בך, ואתה מחזיר לו נקמה, אתה עושה בדיקא אותו דבר. להיפך אתה צריך לעשות, להאיר לו פנים שוחקות, להדריך אותו וללמד אותו.

החסד הכי גדול הוא חסד עם המת. חסד עם מת זה לא רק ללוות אותו לבית הקברות, אלא לדאוג לו לעולם העליון שתהיה לו נחת רוח לנשמתו ולעשות לו עילוי נשמה. וזה עיקר החסד עם המת. לדאוג לנפשו ונשמתו. וכמו שכבר עורר על זה הפלא יועץ (ערוך חסד). ומוכא על הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל שהיה זמן שהיה רגיל ללמוד בספרי רבותינו גדולי הדורות נ"ע שאין כל כך למדים תורתם בזמן הזה, אחר שטרחו עסקו ועמלו והתעצמו בתורה זיע"א, למה תהיה משנתם רקנית ואין נהנים ממנה, ורצה להנותם ולעבד נייחא להו שיהיו שפלותיהם דובבות בקבר זיע"א, והיא הנהגה יקרה ונפלאה הראויה לו זצ"ל, ואכן כבר כתב בספר פלא יועץ (ערוך חסד): "כשלומד דברי חכמים ונושא שמותם עלי שפתינו, יבנו שיהיו שפלותיהם דובבות בקבר, כי גם זה חסד גדול הוא" ודוק היטב.

רפעים שכשאדם רץ להספיק את האוטובוס, והנהג כבר מתחיל קצת בנסיעה, והאדם עודנו רץ בכל כוחו כדי להספיק את הנסיעה, מה עושה כל הציבור? עומדים ומסתכלים. בוחנים מי יזכה בתחרות... ואם האוטובוס נסע, מעודדים אותו, פעם הבאה תרוץ מהר יותר... זה גם כן 'עידוד'... אבל מי שהוא בר דעת, עומד בתפלה ריבון העולמים, אגא תכניס בלבו של הנהג שיהיה רחמן ויחפה וימתין לו. כך מתנהל מי שאכפת לו מחבירו. וזה גם חסד.

אנשי ציבור יכולים לקיים מאות מצות חסד ביום

ובאמת יש לעורר על הנקודה הזו, שאותם אלו שהם אנשי ציבור, או שהם מתעסקים עם הציבור, כדוגמת נהגים, יכולים לעשות הרבה מאד מצוות של חסד בכל יום, וכל זה 'כלאחר יד', יכולים לקנות חבילות של מצוות כל יום. להמתין לכל אחד ואחד בסבלנות, לחייך לנוסעים ולהאיר להם פנים, ואין צריך לומר שלא לצעוק ולגעור עליהם.

(ולא חסר סיבות לזה עם כל הייסורים והצרות), אֲנַחְנוּ בָּאִים אֲצִלּוֹ וּמִשְׁתַּעֲשָׁעִים וּמַעֲוֹדִידִים וּמִשְׁמַחִים אוֹתוֹ, אוֹמְרִים לוֹ מִלֵּה טוֹבָה וּמִנַּחֲמִים אוֹתוֹ, עַד שְׂרֹאִים שְׁחוֹזֵר אֵלָיו מְאוּר פָּנָיו וְהוּא מִתְחִיל לַצְּחוּק וְלִשְׂמֹחַ. כָּבֵד יֵשׁ שְׂמִיחָה עַל פָּנָיו. וּכְשֶׁאֵנוּ רוֹאִים שְׂכָבֵר נַעֲשֶׂה שְׂמִיחָה, עוֹבְרִים לַחֲפֹשׁ מִיִּשְׁהוּ אַחֵר... יֵשׁ לָזֶה הַרְבֵּה 'קְלִינִיטִים'... בְּזָכוֹת הֵאָז הֵם זָכוּ לְעוֹלָם הַבָּא.

זֶה דְּבַר גָּדוֹל מִי שֶׁיְּכֻל לַעֲוֹדֵד אֶת חֲבִירוֹ וּלְשַׂמֵּחַ אוֹתוֹ. זֶה מִצְוָה עֲצוּמָה. 'לְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים' (ישעיה נז טו). לְהַחֲיוֹת אוֹתָם עִם 'מִלֵּה טוֹבָה' וְעִם 'חֵיוֹן עַל הַשְּׂפָתַיִם'. לְקָרֵב אֶת קְרוֹבֵיו. 'כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה'. לַעֲוֹדֵד אֶת כּוֹלָם, הַרְבֵּה אֲפָשָׁר לְזָכוֹת וּלְזָכוֹת בָּזָה.

וְכֵן הִגְאֹן רַבִּי חַיִּים פֶּאלַאגִי זצ"ל מְעוֹרֵר עַל כָּךְ שְׂמִי שְׂיֻדֵּעַ "בְּדַחְנוֹת כְּשֶׁרָה", יְכוֹל הַרְבֵּה לְהַרְוִיחַ בָּזָה. לֹא חֲלִילָה "שְׂחוּק וְקִלּוֹת רֹאשׁ", הֵם מְלַהֲזִפִּיר, אֲלֹא שְׂמִיחָה רְאוּיָה וּשְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוָה. (ע' תוֹכַחַת חַיִּים פֶּרֶשֶׁת שְׁמוֹת עֲמוּד קַפָּא, וּבִסְפָּר מִי הַחֶסֶד ח"ב דְּקמ"ג ע"ג מַעֲשֶׂה עַל זֶה, וְכָךְ הִיָּה נוֹהֵג, כְּעִדּוֹת בְּנוֹ בִּסְפָּר צִוּוּאָה מַחֲיִים אוֹת כֹּא רֹאשׁ עֲמוּד פ' מַהְדוּר"ח). זֶהוּ מֵה שְׂאוֹמֵר הַפֶּלֶא יוֹעֵץ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד בְּדִיבּוּרָיו. בְּדִיבּוּרָיו בְּלִבָּד, בְּלִי טְרַחָה בְּגוּף אוֹ בְּמִמּוֹן, אֲפָשָׁר לְהַרְוִיחַ הַרְבֵּה הַרְבֵּה. וְכַמוֹכֵן אֵין הַמְּכוּוֹן שְׂמִי שֶׁיְּכֻל לַעֲשׂוֹת חֶסֶד בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמִמּוֹנוֹ יֹאמֵר 'אֵין לִי צוּרָה בָּזָה, אֲנִי אֶסְתַּפֵּק בַּעֲשִׂיַת חֶסֶד בְּדִיבּוּר... אֲנִי אֲשַׁלַּח אוֹתוֹ לְאִנְשִׁים אַחֲרִים שְׂעוֹשִׂים חֶסֶד... ' אֲדָם צָרִיף לַעֲשׂוֹת חֶסֶד כְּכֹל אֲשֶׁר לֹא יָדוּ, אֲלֹא שְׂאָם אֵין יָדוּ מִשְׁגָּת, יָדַע הָאָדָם שְׂחֶסֶד נִתֵּן בַּעֲשִׂיָּה גַם עִם ה' לֵב לְבַד, עִם דִּיבּוּר נִכּוֹן הַמְּשַׁמֵּחַ לֵב אֲנָשִׁים.

כֹּל חֶסֶד בֵּין מוֹעֵט בֵּין מְרֻבָּה הוּא מִצְוָה מְדֹאֲרִיתָא

מוֹסִיף ה'פֶּלֶא יוֹעֵץ: "וְכֹל אִישׁ, אֲשֶׁר בְּכוּחוֹ לַעֲשׂוֹת - יַעֲשֶׂה, אֵין חִילוּק בֵּין רַב לְמוֹעֵט, מִצְוָה דְּאֻרִּיתָא קַעֲבִיד, כְּגוֹן לַפְתּוֹחַ הַדֵּלֶת לְדוֹפֵק עַל הַדֵּלֶת, וְכְגוֹן לְהַחֲלִיף מַעוֹת בְּפִרוּטוֹת, וְכְגוֹן לְהוֹשִׁיט דְּבַר לְחֲבִירוֹ וְכִדּוּמָה, כְּמָה דְּבָרִים יֵשׁ שְׂהֵם קָלִים לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עַד שְׂכַמְעֵט זֶה נִהְיָה וְזֶה אֵינוֹ חֶסֶד, וּבְגִי אָדָם מְזַלְזֵלִים בָּהֶם", וְהַזְלוּל הַזֶּה לֹא נוֹבֵעַ מִרְשָׁעוֹת אוֹ מֵאֲטִימּוֹת הַלֵּב חֲלִילָה, אֲלֹא "וְלֹא יָדְעוּ מֵה הוּא חֶסֶד וּמָה רַב טוֹבוֹ". גַּם חֶסְרוֹן הַהִבְנָה מֵהוּ חֶסֶד, אָדָם חוֹשֵׁב 'וְכִי מֵה זֶה כָּל כָּךְ מְשַׁנָּה אִם אֲשִׁאִל לוֹ אֶת

וְיֹאדִיר מַעֲשִׂים טוֹבִים, גְּדוֹלִים מִן הָאֲדִיר אֲשֶׁר בְּנִדְבִים וּמִהַמְּפָאִרִים וְנוֹתָנִים צִדְקָה", דְּהִינּוּ, הַרְבֵּה פְּעָמִים לֹאֲדָם אֵין אֲמָצְעִים לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, אֲבָל בְּדִיבּוּר הוּא כֵּן יְכוֹל לַעֲשׂוֹת חֶסֶד. בַּעֲצָה טוֹבָה, בְּהַכוּוֹנָה נְכוֹנָה, אוֹ לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לֹאֲדָם אַחֵר שֶׁיְּכֻל לַעֲזוֹר לוֹ. וְהַרְבֵּה פְּעָמִים דִּיבּוּר מוֹעִיל יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חֶסֶד בְּמַעֲשֶׂה בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמִמּוֹנוֹ.

מִסְפָּרִים עַל הִגְאֹן רַבִּי חַיִּים מְבָרִיסק זצ"ל, שְׂרָאוֹ אוֹתוֹ פַּעַם אַחַת יוֹשֵׁב בְּבוֹקֵר אַחֲרֵי הַתַּפְּלָה עִם זָקֵן אֶחָד מִפְּשׁוּטֵי הָעָם לְשִׁיחָה אַרוּכָה, וְאֲפִילוֹ הִיָּה נִרְאָה שְׂיֵשׁ שְׂחוּק וְשְׂעִשׁוּעַ בִּינִיָּהם. וְתַמְהוּ הַרוֹאִים עַל זֹאת, כִּי תַמִּיד הִיָּה רַבִּי חַיִּים מְבָרִיסק נִתּוֹן בְּאִימָה וְיִרְאָה וְכוּבֵד רֹאשׁ, וְעַתָּה רָאוּ אוֹתוֹ בְּשְׂחוּק וּבְשְׂמִיחָה. רוֹאִים אֶת רַבָּה שֶׁל 'בְּרִיסק' יוֹשֵׁב עִם אִיזָה זָקֵן פְּשׁוּט שְׂאֲפִילוֹ צוּרַת אוֹת לֹא יוֹדֵעַ. שְׂאֲלוּ אוֹתוֹ 'מֵאִי הָאִי? עַל מָה וְלָמָּה זָכָה הָאִישׁ הַזֶּה לִיְחֹס כָּל כָּךְ מְכוּבֵד?!, אָמַר לָהֶם, 'מָה אַתֶּם חוֹשְׁבִים, שְׁלוּ אֵין דְּאִגּוֹת, שְׁלוּ אֵין צָרוֹת? לְכָל אֶחָד יֵשׁ צָרוֹת. הוּא מַחֲפֹשׁ לְמִצּוֹא אוֹזֵן קְשִׁיבָה. הִיָּה צָרִיף לְשַׁבֵּת אוֹתוֹ, לְהַטּוֹת אוֹזֵן, לְשַׁמּוֹעַ אֶת צָרוֹתָיו, שְׂיֻכַּל לְהַשִּׁיחַ אֶת כָּאֵב לְבוֹ, וְכֵן עָשִׂיתִי וְעוֹדֵדְתִי אוֹתוֹ עַד שְׂשַׁמֵּחַ לְבוֹ!'. וְכֹזֶאֶת מִמֶּשׁ מְסוּפֵר עַל הִגְאֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל מְסַלֵּט זצ"ל (אוֹר יִשְׂרָאֵל חֶלֶק נְתִיבוֹת אוֹר דְּנ"ו ע"ד).

מִי מִבְּנֵי הַשּׁוּק מִבְּנֵי הָעוֹלָם הַבָּא

בְּמִמְרָא בְּמַסְכַּת תַּעֲנִית (כב). אָמְרוּ, כִּי רַבִּי בְּרוּקָא חוֹזָאָה הִיָּה שְׂכִיחַ אֵלָיָהוּ הַנִּבְיָא אֲצִלּוֹ, וּפַעַם אַחַת בְּהִיּוֹתוֹ בְּשׁוּק וְהִיָּה עִמּוֹ גַּם כֵּן אֵלָיָהוּ, שְׂאֵל אוֹתוֹ רַבִּי בְּרוּקָא: 'מִי כָּאֵן מֵהַאֲנָשִׁים שְׁלִפְנִינוּ בֵּן עוֹלָם הַבָּא?!, וְזֶה לֹא דְבַר קַל לְזָכוֹת לְעוֹלָם הַבָּא, זֶה דּוֹרֵשׁ עֲבוּדָה מְתַמְּדָה.

וְהוֹמָרָא מְאִרִּיכָה, וּמִסְפָּרַת שָׁם שְׂהַצְבִּיעַ לוֹ אֵלָיָהוּ עַל שְׁנַיִם שְׂהִלְכוּ שָׁם בְּשׁוּק וְאָמַר לוֹ שְׂהֵם בְּנֵי הָעוֹלָם הַבָּא. 'שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֵלּוּ שְׁלִפְנִינוּ הֵם בְּנֵי הָעוֹלָם הַבָּא!'. הֵלֵךְ רַבִּי בְּרוּקָא וְחָקַר מִי הֵם אֲנָשִׁים אֵלּוּ, מָה הֵם עָשׂוּ שְׂהֵם זָכוּ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֵל אוֹתָם, כִּיצַד זָכוּ לָזֶה, הֲרִי לֹא כָךְ קַל לְהַכְנִס לְעוֹלָם הַבָּא... וְהֵם אָמְרוּ לוֹ "אֵינְשֵׁי בְּדוּחִי אֲנִי, מִבְּדַחֲנִינוּ עֲצִיבִי", אֲנַחְנוּ בְּנֵי אָדָם שְׂמַחִים וּמִשְׁמַחִים, זֶה ה'מַקְצוֹעַ' שְׁלָנוּ. אִם רוֹאִים מִיִּשְׁהוּ שְׂנַפְלוּ פָּנָיו, אִם אֲנַחְנוּ שׁוֹמְעִים שְׂיֵשׁ מִיִּשְׁהוּ שְׂיֻשָּׁב בְּצַעַר,

ובאמת כמה חבל, אדם יש לו כסף והוא מונח לו ב'בנק', הרי עם הכסף יכל לעשות דברים גדולים אחרים, למשל לעשות גמ"ח, שהיום בדורינו זה דבר גדול. ואפילו אם אינו יכול להקים גמ"ח בעצמו, אבל, כפי שאמר החפץ חיים, יכול להפקיד את כספו אצל גמ"ח, והרי הוא נוטל חלק במצוה, ונחשב לו כל הלוואה מהגמ"ח שכאילו הוא עושה לבדו (אהבת חסד ח"ב פט"ז). אלו 'מניות' שלעולם לא יתמוטטו, והרי הוא קונה עולמו בשני עולמות.

עיקר חסד - בתוך ביתו של אדם

וצריך לזכור, שמצות החסד בראש ובראשונה מתחילה בבית. יש אחד שהוא גומל חסדים לאין מספר. את כל המתים בעיר יקבור [וגם את החיים...], את כל החולים יבקר, אבל בבית שלו? - פחד פחדים. וזה הקלקול הכי גדול שצריך לצווח על זה ככרוכיא. חסד מתחיל בבית, שם זה העיקר, ורק אחרי זה יכול להתפשט ולהתרחב החוצה.

וכתב הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל (קונטרס מאמרי הדרכה לחתנים עמוד יא), "הגאון רבי חיים ויטאל זצ"ל", תלמידו של רבינו האר"י ז"ל "אמר", "כי מידותיו של אדם נמדדות אך ורק כפי יחסו אל אשתו. כלומר, אדם שעוסק בגמילות חסדים עם המון אנשים, מלווה ונותן, מבקר חולים, מנחם אבלים, משמח חתן וכלה", שכל אלו הם מצוות יקרות לאין שיעור, "בודאי ישחק ליום אחרון בבוא עת פקודתו, כי זכויות רבות לו במעשה חסד", אומר, לעצמו, 'בודאי יקבלו אותי בשמים בשמחה ובששון, כל מלאכי השרת יבואו לקבל את פניי, הרי כמה חסדים עשיתי!'. "אבל ידע נאמנה, כי בשמים בודקים איך התנהג עם אשתו, אם גם עמה גמל חסד כל ימיו - אשריו וטוב לו. אך אם אותה הקניט והזניח, בביתו פעם והקפיד ללא רחם, ללא חסד ונשיאות בעול, זה מכריע את דינו, ולא יזכרו לו מאומה מכל חסדיו שעשה עם אחרים".

א"י הם דברי רבי חיים ויטאל זצ"ל, שמלאכי השרת רעדו ממנו. אתה רוצה לעשות חסד? זה דבר גדול. אבל דבר ראשון מתחיל לעשות חסד בבית עם האשה ובני הבית. ויש מצוה לפרסם את הדבר, שאין איסור לעשות חסד בבית... יש אחד שחושב, 'אם אשטוף פלים אולי אעבור ח"ו על 'בל תוסיף' ויהיה לי גיהנום...', אחד יש

העט שלי או לא?', או אם אפרוט לו שטרו או לא, אבל לא כן הוא! זה בדיק חסד! בזה מקיים מצוה מן התורה. וגם "לא ידעו מה רב טובו", חוסר ההתבוננות במעלת החסד, כי הוא עמוד העולם.

עוד מוסיף הפלא יועץ, "והתימה על בני אדם שנותנים כמה מעות על מצות פתיחת ההיכל", אנשים מוכנים להוציא על פתיחת ההיכל אלפים ורובבות. הרי זו 'סגולה'... "או על הולכת ספר תורה וכדומה, או להיות סנדק וכדומה, שאינן לא מדאורייתא ולא מדברי סופרים, רק חיוב מצוה ומנהגן של ישראל", ואמנם אסור לזלזל במנהגן של ישראל קדושים, אבל אחרי הכל זהו רק מנהג, "ועל מצוות דאורייתא שיוכלו לעשות בנקל, ובלא כסף ובלא מחיר, כגון מצות גמילות חסדים ומצות כיבוד אב ואם", גם מצוה זו של כיבוד אב ואם לדאבוננו היא מצוה מאד מוזנחת, ומה רב גדלה ורב שכרה, "ומצות מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וכדומה, כהנה וכהנה, עוברים עליהן בשאט נפש מבלי שים לב כי מצוות הנה לקיימן, ה' הטוב יכפר בעד".

בכ"ז מצות חסד מצות ואהבת לרעה כמוך

מוסיף הפלא יועץ, "ובכלל מצות גמילות חסדים, מצות ואהבת לרעה כמוך (ויקרא יט, יח). שיצ"ר בדעתו אם הוא היה נצרך לאותו דבר, איך היה רוצה שחבירו יעשה לו? ככה יעשה הוא לחבירו!", הרבה פעמים כשמבקשים מאדם דבר, הוא דוחה את זה לפעם אחרת. והפלא יועץ נותן עצה טובה לאדם, לפני שאתה דוחה את זה, תדמיון בדעתך: אם היית אתה נצרך לזה, לא היית רוצה שיעשו את טובתך מיד? האם היית רוצה שידחו אותך? תתנהג אתה עם אחרים הזקוקים לך כאילו אתה היית הנזקק!

מוסיף הפלא יועץ, "ואל יחוש על טורח גופו, דלפום צערא אגרא. והאיש אשר חננו ה' עושר, בזה יתהלל בעשרו בעשותו משפט וצדקה והלוואת חן וחסד, ואשרי אנוש יעשה זאת, שיפריש מממונו מעשר או איזה חלק מנכסיו להלוואת חן וחסד, ויקנה גם כן כלי תשמיש הצריכים לרבים וישאלם להם, עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד".

חמוצות', כִּאִילוֹ אוֹמֵר לְכוֹלֵם 'בּוֹאוּ תַעֲזְרוּ לִי, אֲנִי זָקוּק שְׁתַּטְּפֻלוּ בִּי... ', זֶה נִקְרָא 'מְטִיל עֲצָמוֹ עַל הַצִּיבוֹר'... עַל בְּנֵי בֵּיתוֹ. אֵין רְאוּי לְאָדָם לְהִתְנַהֵג כֵּן. אֲדַרְבָּה, תִּכְנִיס חֵיוֹן, קִצֵּת שְׂמֵחָה לְבֵית. זֶה עֲצָמוֹ חֶסֶד. לִהְיוֹת "בְּדוּחִי אֵינֶנְשִׁי אֵנִי", לְהִכְנִיס אֲוִירָה שְׂמֵחָה בְּבֵית.

אַחֵר אוֹמֵר, אֲנִי אַעֲשֶׂה דְבָר כָּזֶה? - טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי. אָבֵל הָאֵמֶת הִיא לְהִיפֹךְ, מִי שֶׁלֹּא עוֹזֵר בְּבֵית וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל, טוֹב מוֹתוֹ מִחַיָּו ח"ו. הַמְצִיאוֹת הֵיא שְׂדוּקָא אֵלּוֹ שְׁעוֹזְרִים בְּבֵיתָם, עוֹשִׂים שֵׁם חֶסֶד וּמְשֻׁמָּחִים לְאִשָּׁה וְלִילָדִים, הַחַיִּים שְׁלֵהֶם מְאוֹשְׁרִים, וְהַבֵּית כּוֹלֵו שְׂמֵחַ וְטוֹב. וְאַחֲרֵי שֶׁהָאָדָם מִתְחַזֵּק בְּחֶסֶד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, הוּא יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶדִים עִם שְׂאֵר הַסּוֹבְבִים אוֹתוֹ וְעִם עוֹד אֲנָשִׁים, וּבָזֶה מְתַקְנִים בּוֹ הָאֲמוֹר 'עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'.

וַיְהִי רָצוֹן שְׁנֵזֶכָה לְהִתְחַזֵּק בְּמִידַת הַחֶסֶד, וּלְהִדְבֵּק בְּמַדּוֹת שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים אֲבָרָהִם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אָנוּ וְזֶרַעֲנוּ בְּתוֹךְ כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, וְנִזְכָּה לְגִאוּלָּה הַשְּׁלִימָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵנוּ אָמֵן.

לוֹ חֲשָׁשׁוֹת אַחֲרִים. וְכָל אֵלּוֹ דְּבָרִים בְּטָלִים. אִם אֵתָּה רוֹצֶה לְהִתְחַזֵּק בְּמִידַת הַחֶסֶד, קוֹדֵם כָּל תִּתְחַזֵּק בָּזֶה בְּבֵיתָךְ פְּנִימָה.

וְהָאָדָם צָרִיךְ לְרֹאוֹת כְּמָה הוּא חַיִּיב בְּטוֹבָת אִשְׁתּוֹ. הֲרִי אִם אִשְׁתּוֹ יוֹלֶדֶת, אוֹ מִשׁוֹם כְּמָה אֵינָה נִמְצָאֶת בְּבֵית רַק עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת וְהוּא נִמְצָא לְבִדּוֹ, וְנִצְרָךְ לַעֲשׂוֹת לְבִדּוֹ אֶת הַבִּישׁוּלִים וְהַנְקִיוֹנוֹת וְכִיבוֹס הַבְּגָדִים וְכִדּוּמָה, כְּמָה קָשָׁה לוֹ הַדְּבָר. מִיָּד הוּא מִתְקַשֵּׁר לְאָמוֹ וְאַחֲיוֹתָיו וְכו' 'בּוֹאִי תוֹשִׁיעִי אוֹתִי, הוֹשִׁיעָה נָא... ', אִם כֵּן בְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה שְׁהֲאִשָּׁה עוֹשָׂה כָּל אֵלֶּה, אֵל תִּהְיֶה כְּפוּי טוֹבָה. מָה יִקְרָה אִם תִּשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר לַעֲזוֹר? לְשִׁטּוֹף בָּלִים? מָה יָכוֹל לִהְיוֹת אִם בַּחֲצִי הַיּוֹם יָכִין כּוֹס תֵּה לְאִשְׁתּוֹ? הֲכִי גְרוֹעַ יָכוֹל לִהְיוֹת שְׁתַּתְעַלֵּף מְרֹוב הַפִּתְעָה... פַּעַם רִאשׁוֹנָה אַחֲרֵי שְׁנֹת נִישׁוּאִין רַבּוֹת שֶׁהִבִּיא לָהּ כּוֹס תֵּה...

לְהִכְנִיס אֲוִירָה שְׂמֵחָה בְּבֵית

לְפַעֲמִים יָכוֹל לַעֲזוֹר בְּבֵית בְּאִמְצָעוֹת ה'דִּיבוֹר' בְּלִבָּד. אֵיךְ? יֵשׁ אֶחָד שְׂמִסְתוֹבֵב בְּבֵית כָּל הַיּוֹם עִם 'פְּנִים

סימן רצט - אכילה ומלאכה קודם ההבדלה ג

אסרו חג, או אין פונתו לחלוק אלא על מה שהתיר להבדיל כל השבת כולה.

אולם בספר פסא אליהו (סי' רצט סק"א) כתב, שכח ולא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך עד סוף יום ג', ונראה לי שהוא הדין אם שכח להבדיל במוצאי יו"ט שמבדיל עד שלשה ימים, וכמ"ש הריטב"א בגיטין (סוף פרק מי שצחזח), שבאומר לאחר הרגל, איכא למימר דהוי פאומר לאחר שבת שהוא שלשה ימים, אבל יש מרבותינו שאמרו, וזוהי דעת רבינו מאיר הלוי, שלאחר הרגל הוי פלאחר שבת, וכי היכי דלאחר שבת הוי המחצית שבין שבת לשבת, אף רגל הוי המחצית שבין רגל לרגל, ור"ח אומר שהוא ט"ו ימים, ולא נתבררו דבריו. ע"כ.

גם הר"ן (בס"פ מי שצחזח) הביא מחלוקת זו, וכתב שהרי"ף בתשובה [והיא בסי' קכז] כתב פדעת הרמ"ה. ע"ש. ושוב האיר וזרח לפני ספר ברפי יוסף (סימן תצא), שהביא דברי המהר"י עייאש בזה, וכתב שאין ראיתו מכרעת. ולפע"ד הדין דין אמת, שהרי הריטב"א והר"ן הביאו פמה דעות בדיון אחר הרגל, ולכל הדעות שלשה ימים שאחר יו"ט מישוף שייכי ליו"ט, הילכך יכול להבדיל עד שלשה ימים. עכ"ד.

ובשו"ת בגן שלמה בתיקונים והוספות (סימן יח, דף ה ע"ג) הביא מ"ש הברפי יוסף סברת המהר"י עייאש בקצרה, וכתב, ונ"ל טעמו שבאמת לאחר הרגל מקרי עד ט"ו יום, לדעת ר"ח שהובא בש"ך חו"מ (ס"ס מג), ויש דעה שהוא ג' חדשים, מחצית הזמן שבין רגל לרגל, הילכך היה מן הדין להבדיל עד אותו הזמן, אלא שפיון שהגיע שבת בינתיים, הרי הוא מפסיק למצות הבדלה, ולכן כתב שמבדיל עד סוף השבת. עכ"ד.

ונתבאר באמת מדעתו הרחבה למ"ש המהר"י עייאש. ואמנם הביא אח"כ דברי הגאון בעל שו"ת מקור חיים, שדעתו שלאחר יו"ט אין לו תשלומין כי אם ביום

אם לא הבדיר במוצאי יום טוב עד מתי יכול להבדיר - וכן הדין באונן ביום טוב

א. אם לא הבדיל על הכוס במוצאי יום טוב, יכול להבדיל על הכוס למחר, ביום אסרו חג במשך כל היום, ואם לא הבדיל ביום אסרו חג, יבדיל בלילה שאחריו, ולא יותר. וכן מי שהיה אונן במוצאי יום טוב, והמת נקבר רק למחרת היום, יכול להבדיל למחרת. ועד הקבורה רשאי לאכול גם בלי הבדלה. (ילקוט יוסף שבת א ד עמוד תתקנ).

ובהערה (שם) כתב ז"ל מרן זיע"א בתשובה: הנה מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה ח"ב (סימן כח), כתב, שמי שלא הבדיל במוצאי יו"ט, מבדיל והולך כל השבת, כדמוכח מהש"ך חו"מ (ס"ס מג) בשם ר"ח ששטר שכתוב בו זמן הפרעון אחר הרגל, הוי ט"ו יום אחר הרגל, ולמד פן מזמן עולי רגלים שגבול התורה לביתם עד שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת, שהוא ט"ו יום. אלא דמסתברא דלענין הבדלה אין לאחר הזמן כל כך, שכל שבא זמן הבדלה של מוצ"ש שאחר הרגל, אין עוד שייכות להבדלת מוצאי יו"ט. הילכך אם היה מוצאי יו"ט בליל שני ושכח ולא הבדיל, נמשך זמן ההבדלה עד ליל ששי וכו', וכן הוריתי הלכה למעשה. ע"כ. וכ"כ בקצרה בספרו מטה יהודה (סימן רצט סק"א). ע"ש.

ומרן החיד"א במחז"ב (סי' תצא) וכתב על דבריו, וכבר כתבתי בברפי יוסף שאין ראיתו מכרעת, ואחר זמן שמעתי ג"כ מאחד מגדולי דורינו שאין דעתו נוחה מזה, ולא שמיע ליה הוראת המהר"י עייאש הנז', ושאין לסמוך עליו למעשה. ע"כ.

והנה מרן החיד"א סתם דבריו, ולא ביאר אם פונתו לחלוק לגמרי על המהר"י עייאש, וס"ל שאין תשלומין להבדלה של מוצאי יו"ט ואפי' למחר, שהוא

בפסטה ליום חגנו, וכשם שאסור להתענות בשאר ימים טובים כן אסור בר"ה משום עונג יו"ט. ע"כ.

ובהרא"ש סוף ר"ה (פ"ד סי' יד): כתב ראב"ה שאילתי את רבותי ר"ה שחל בשבת וראשון, אם אומרים במוצ"ש ותודיענו, שיש בה "חגיגת הרגל", ור"ה לא חג ולא רגל, והשיבנוי שאעפ"כ מתפללים ותודיענו, וכדאמרי' בחולין (כו:): שבהבדלת מוצאי יו"ט אומרים בין יום השביעי לששת ימי המעשה, שסדר הבדלות הוא מונה, והכא נמי סידור התיקון הוא מונה. אבל בתשובת רב שר שלום כתוב, בר"ה אומרים בתפלה ובקידוש, מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום הזכרון הזה, שהרי כתוב אלה מועדי ה' בראש הענין, וכן בסוף הענין וידבר משה את מועדי ה', וקאי על כל המועדים פסח ועצרת ור"ה ויוהכ"פ וסוכות ושמיני עצרת, וכולהו אתקשו לאהדדי לקראם מועדי ה' מקראי קודש וכו' ומקיש ר"ה לסוכות, ומנין שר"ה נקרא חג שנא' בפסח ליום חגנו, ומנין שנקרא שמחה שנא' וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חגשיכם, ואמרי' בסוכה (נה): חגשיכם זה ר"ה וכו'. ע"כ.

וי"ד ראב"ה (ברכות סימן צד): "ואומרים ותודיענו אפי' בר"ה אע"ג דלאו חג מקרי, ואמרינן חגיגת הרגל, ומשום דלא משנינן כדאמרינן בעלמא סדר הבדלות הוא מונה". ונראה שפונת ראב"ה דלאו חג מקרי, היינו דלא שייך ביה קרבן חגיגה. וכדאמר בחגיגה (ט): וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים בשנה, לתשלומין של קרבן חגיגה.

ובסוכה (ט): חג הסוכות שבעת ימים לה', כשם שחל שם שמים על החגיגה כן חל ש"ש על הסוכה. וע' בתשובת רב האי גאון שהובאה בספר מאה שערים לרבינו יצחק אבן גיאת ח"א (הל' תשובה עמוד מד). ובאחרות חיים (הל' ר"ה אות יז). ובס' הפנהיג (דף נא: ודף נב: אות ה). ובשו"ת הרשב"ץ ח"א (סימן קנז).

ובשו"ת מעשה אברהם (חאו"ח סי' מז) הביא דברי המשחא דרבנותא, והשיג עליו ממקרא מלא בפסח ליום חגנו. ע"ש. וצ"ל שגם המשחא דרבנותא לא נתפון לומר שאינו חג כלל, אלא דלא חשיב חג לענין קרבן חגיגה, ולכן לא יכון על יום שאחר ר"ה שם אסרו חג, דכתיב ביה עד קרנות המזבח. אלא שקיצר יותר מדאי בלשונו.

שאחר החג, שהוא שייך וקשור לחג, ולא דמי לשבת שייכול להבדיל עד יום ד', דשאני התם שקדושת השבת נמשכת עד יום ד', כמ"ש הא"ר ז"ל בשם הזוהר, וכ"כ הקרבן נתנאל בגיטין (עז). משא"כ ביו"ט דלא שייך זה, והגאון בגין שלמה הוכיח במישור מהא דאמר בפסחים (קו): דילפינן מגיטין, דחדא בשבתא ויתרי ותלתא בתר שבתא, וה"נ לגבי הבדלה, ואם איתא דבגיטין נמי הוי טעמא משום שקדושת השבת נמשכת עד סוף יום ג', א"כ למה אחר הרגל הוא ל' יום, (פדאיתא בגיטין עז), והרי הרגל לא שייך לומר שנמשכת קדושת הרגל עד ל' יום. אלא ודאי שאין הדבר תלוי בזה, אלא שבלשון בני אדם לאחר השבת מקרי עד יום ד' ולאחר הרגל מקרי עד ל' יום וכו', והיוצא מדברינו שאם שכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט הדבר תלוי במחלוקת הפוסקים בדיון סוף זמן ההבדלה במוצ"ש, ולמ"ד דמבדיל עד יום ד', גם ביו"ט יכול להבדיל עד ל' או עד ט"ו יום. עכת"ד. ומשמע שלדעת הסוברים שהבדלת מוצ"ש נמשכת עד סוף יום א' אף הבדלת מוצאי יו"ט כן, ובזה הוא מודה לסברת המקור חיים שעל כל פנים יכול להבדיל באסרו חג.

ובספר משחא דרבנותא ח"א (סימן תרא) כתב, נשאילתי במי ששכח ולא הבדיל במוצאי ר"ה, אם דינו כדיון מי ששכח להבדיל במוצ"ש שייכול להבדיל עד שלשה ימים, ומסתברא שאינו יכול להבדיל כלל, לפי שאף שאילו שכח להבדיל בג' רגלים היה יכול להבדיל ביום, לפי שהוא אסרו חג, שיש לו שייכות לרגל, אבל בראש השנה אינו יכול להבדיל, לפי שר"ה אינו נקרא חג, והפסוק אמר אסרו חג דוקא מי שנקרא חג, אבל ר"ה ויוהכ"פ אינם נקראים חג. ועוד לפי שהוא יום תענית דצום גדליה ואם יבדיל אינו יכול לשנות וכו'. עכת"ד.

ויש לתמוה על מ"ש שר"ה אינו נקרא חג, והרי מקרא מלא הוא, תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו, ודרשו חז"ל (ר"ה ת. וביצה טז). איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה. וע' בתוס' שם.

וי"ד ספר פרדס הגדול (סי' קע): ומצאתי בתשובת רב יהודאי גאון שכתב, שאסור להתענות בר"ה מפני שקרוי חג כשאר ימים טובים, שנא' תקעו בחדש שופר

בברכ"י וכן במחז"ב שדחה דברי הרב הנ"ל, שאין לסמוך עליו למעשה, ואולי נתפסו למה שכתבנו, ולכן אני במקומי עומד שאם ש"כ להבדיל במוצאי יו"ט אין לו תשלומין כלל. ע"כ.

גם בספר לשון חכמים (בסוף הספר דף מו ע"ג) כתב, כי דוקא בהבדלת מוצ"ש מצינו שנמשך זמנה עד סוף יום שלישי, אבל בהבדלת יו"ט לא מצינו שנמשך זמנה יותר מלילה אחד, אך מכיון שלא נמצא מפורש כן בפוסקים, שלח דבריו לגדולי חכמי פראג, והשיב לו הגאון רבי שמואל לייב קוידר (פעל שו"ת עולת שמואל), שממ"ש מרן המחבר (בסי' רצט) שלענין הבדלת שבת יש תשלומין עד סוף יום ג', ואילו בש"ע (בסימן תצא) לגבי הבדלת מוצאי יו"ט לא כתב תשלומין כל עיקר, ש"מ כמ"ש כת"ר שאין תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט, ואף שבגמ' השווה דין המשך זמן הבדלת מוצ"ש לענין גיטין וכו', מ"מ ראיתי להרמב"ם בפ"ט מהל' גירושין שלא הביא זמן לאחר יו"ט, ומסתמא נראה שדעתו שמכיון דמסיק הש"ס (גיטין עז.) דלית הלכתא כרבי, הילכך אין זמן כל עיקר לאחר החג, וכ"כ הכס"מ שם, והש"ך חו"מ (סי' מג ס"ק מז).

ורבנו גם בש"ע אה"ע (סימן קמד) שהביא דין לאחר השבת, לא הביא דין דלאחר המועד כל עיקר, והיינו משום שתפס פדעת הרמב"ם בזה, אף שהב"ש צ"ן ע"ד הר"ן שהביא מחלוקת הפוסקים בזה, וכיון שבעלי הש"ע לא הביאו תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט, וטעמם ונימוקם עמם, בודאי שנכונים דברי מעכ"ת שאין תשלומין להבדלה של יו"ט.

והנאמן רבי בצלאל רנשבורג בתשובתו שם (דף מז.) השיב להרב המחבר, שאחר העיון הדק היטב נראה דהוי ספיקא דדינא, שלדברי החולקים בענין גיטין, אפשר שגם לענין הבדלת מוצאי יו"ט חולקים, וא"כ הוי ספיקא דדינא, אלא שמכיון שיש מגדולי הראשונים שסוברים שגם הבדלת יו"ט דאורייתא, וכמ"ש בשטה מקובצת (פיצה ד:), ומידי ספק ברכה לא יצאנו, לכן יש לו להבדיל בתפלה ראשונה ולומר אתה חוננתנו בברכה רביעית. ע"כ. והרהמ"ח סיים, שייבדיל על פוס יין בלי שם ומלכות ויברך בפה"ג וישתה. וע"ש עוד.

וכן בשו"ת ויקרא אברהם (חאו"ח סימן יט) כתב ליישב כיו"ב את דברי המשחא דרבנותא הנ"ל. ע"ש. ומסתיעא מילתא מלשון ראב"ה הנ"ל. ובעיקר הדין אם יש תשלומין להבדלה של מוצאי יו"ט, העלה בשו"ת מעשה אברהם שם, שיש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט כהבדלת מוצ"ש, כל עוד אין שבת מפסיק, ואף במוצאי ר"ה דינא הכי, ודלא כהמשחא דרבנותא. ע"ש. ולעומתו בשו"ת ויקרא אברהם, אחר שהעלה דשאני אסרו חג דר"ה משאר רגלים, ולכן אין תשלומין להבדלה של מוצאי ר"ה, ושב ואל תעשה עדיף, וכדברי המשחא דרבנותא, שוב הביא בסוף הסימן דברי מהר"א ענתבי בחכמה ומוסר, שהביא דברי המהר"י עייאש, וכתב, אבל הבאים אחריו חלקו עליו שאין ראיתו מכרעת, ושאין לסמוך עליו בזה, וכ' ע"ז הרהמ"ח והם הם דברי החיד"א בברכ"י ובמחז"ב. ע"כ. ונראה שסובר כן גם לגבי שאר רגלים, ואפשר שעל כל פנים מודה הוא להמשחא דרבנותא שבשאר רגלים יש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט על כל פנים למחר שהוא אסרו חג, וכמ"ש לעיל. ודו"ק.

והנה בשו"ת זרע אמת (ח"ג סי' נא) נשאל בנ"ד, וכתב, שאע"פ שבגמ' השווה ענין הבדלה של מוצ"ש לענין גיטין, שהאומר אחר השבת היינו ג' ימים אחר השבת, מ"מ אין לזה שום שייכות לענין הבדלת מוצאי יו"ט, דשאני הבדלת מוצ"ש שכן תקנו חכמים משום שקדושת השבת נמשכת ג' ימים אחר השבת כנגד נר"ן וכמ"ש המקובלים, משא"כ הבדלת מוצאי יו"ט שהיא להבדיל בין קודש לחול, וזמן ההבדלה כבר עבר חלף הלאה לו, והוי בבחינת עבר זמנו בטל קרבנו, הוי פקורא פסוק שלא בזמנו ומברך ברכה שא"צ, ולא מפעיא לדעת רזה"פ דס"ל שהבדלת מוצ"ש נמשך זמנה עד סוף יום ג', שבדאי אין זה ענין להבדלת יו"ט שאין הנושאים שוים, אלא אפי' לדעת הר"ף וסיעתו דס"ל שאינו מבדיל אלא יום א' בלבד, עכ"ז אין לנו ללמוד משבת שקדושתו חמורה ליו"ט וכו'.

ואמנם בשו"ת בית יהודה ח"ב (סי' כח) העלה שמבדיל והולך כל השבוע, ושכן הורה הלכה למעשה, ואולם אחר המחילה נראה שאין מקום לדבריו, ומצאתי און לי

סלקא דעתא הכי מעולם, ודקא אמרת דאי הברלה דאורייתא אמאי לא מבדילין מיומא טבא לחבריה וכו', ואפילו תימא פיון דאורייתא היא נעבד, י"ל דהכא אפשר לקיומי תרנויהו, דהא מבדילין מיו"ט שני לחול, וההיא הברלה סלקא לתרנויהו, ושפיר דמי, דהא במוצ"ש נמי כי לא מבדיל במוצ"ש מבדיל ואזיל למחר מקמי דעבד מלאכה, והכא הא לא עבד מלאכה האסורה ביום טוב עד מוצאי יום טוב שני. ותו לא מידי. ע"כ.

ג בשו"ת רבינו אברהם בר יצחק אב"ד (סי' יד) כתב, וששאלת מפני מה אין אנו מבדילין בשני ימים טובים של גלויות, תשובה, לכך אין אנו מבדילים בין יו"ט לחבירו כי היכי דלא לזלולי ביו"ט שני, ועוד לאחר שעשינו אותו קודש בכל ברכותיו נעשנו חול, ומה"ט אמרי בשמיני ספק שביעי יתובי יתבינו ברוכי לא מברכין וכו', וגם מצות ההברלה אינה מתבטלת באיחורה למוצאי יו"ט שני, שהרי מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך עד יום שלישי בשבת, והכא נמי אפי' תימא שיום ראשון עיקר והיה לנו להבדיל במוצאו, אם מתאחרת ההברלה יום אחד אינה בטלה. עכ"ל.

אתה הראת לדעת דרבנותא קמאי ס"ל בהדיא שיש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט לכל הפחות למחר, ואף במוצאי אסרו חג אפשר להבדיל דאפתי זמניה הוא.

וע"כ בכל בו (סי' נח) שכתב וז"ל: כשם שמקדשים בלילי שבתות כך מקדשים בלילי ימים טובים, וכן מבדילין במוצאייהם ובמוצאי יוהכ"פ שכולם שבתות ה' הן. ועיקר הקידוש וההברלה בלילה, ואם לא קידש ולא הבדיל בלילה, מקדש ומבדיל למחר כל היום, אחד שוגג ואחד מזיד. עכ"ל. ומבואר שעכ"פ יש תשלומין להבדלת יו"ט למחר, וכדברי הגרעק"א הנ"ל.

ג בשו"ת זכור ליצחק הררי (סימן פא) הביא הוראת המהר"ר עייאש שאף להבדלת מוצאי יו"ט יש תשלומין, ודברי החיד"א במחבר שצאין לסמוך על זה למעשה, וכתב, וחדשות אני מגיד כי מצאתי לאחד מן הקדושים מגדולי האחרונים דרב גובריה וחיילה, הוא מהר"י פראג' בתשובה כת"י, שהוא תנא דמסייע ליה להמהר"ר עייאש, שהשיב לשאלה זו, דמסתברא שמבדיל והולך למחרתו כל

והגרעק"א בחי' לאו"ח (סימן רצט ס"ו) הביא תוכן דברי הרבנים שבספר לשון חכמים הנ"ל, וכתב, ולפע"ד עדיין י"ל שמ"מ יש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט, ביום א' שאחר יו"ט, שהרי לדעת הר"ף וסיעתו שאינו מבדיל לתשלומין אלא ביום א' בלבד, היינו טעמא משום שהיום הולך אחר הלילה, וממילא ה"ה ביו"ט ש"ל פן, ואפי' למ"ד שהתשלומין של הבדלת מוצ"ש עד סוף יום ג', וזה לא שייך ביו"ט, מ"מ אף לדבריהם קיים היסוד שלענין יום א' א"צ לטעם דבתר שבתא, אלא מטעם שהיום הולך אחר הלילה, ויש ראיה לזה וכו'. ומעתה נראה לדינא שאם שכח להבדיל במוצאי יו"ט יכול להשלים למחרתו. אלא שעומד קצת לנגדי מ"ש בה"ג דהא דקי"ל טעם מבדיל הני מילי בליל מוצ"ש, אבל אם לא הבדיל במוצ"ש, פיון שטעם אינו מבדיל, ואם איתא דהיום הוא אחד עם הלילה של מוצ"ש, מהכא תיתי לחלק בזה בין אם טעם או לא. ע"כ.

והנה הטעם שכתב הגרע"א הנ"ל שהיום הולך אחר הלילה, יש לו סמוכים ממ"ש המאירי (פסחים קה. עמוד רכג, בד"ה מי שלא קידש וכו'), וגדולי הפוסקים (הרי"ף) כתבו שאף בהבדלה אינו מבדיל אלא כל היום כולו, לפי שלא מצד תשלומין הוא מבדיל, אלא דכולי יומא זימניה הוא, שהיום הולך אחר הלילה. עכ"ל. וכן מתבאר מלשון הרמב"ן בתורת האדם (בענין אבלות וישנה דפ"ח), ולפ"ז אין מקום לחלק ג"כ בין הבדלת מוצאי ר"ה לשאר רגלים, ואם משום שהוא צום גדולה, וצריך שהמברך ברפת ההבדלה יטעם מן הפוס, וכמו שהעיר המשחא דרבנותא, הרי יכול להבדיל על הפוס ויתן לקטן שהגיע לחינוך לטעום, וכמ"ש בש"ע (סימן רסט) לגבי הנוהגים לקדש בבהכ"נ שאסור למקדש לטעום שאין קידוש אלא במקום סעודה, ויתן לתינוק לטעום. וכן בברפת המילה על הפוס בת"ב פסק בש"ע (סימן תקנט ס"ז) שיתן לילודת או לתינוק. וכיו"ב כתב הרמ"א בהגה (סימן תקנא ס"י). ומ"ש בזה הרב מעשה אברהם (סימן מז) והרב ויקרא אברהם (ס"ס יט) הנ"ל, אין דבריהם מוכרחים, וכאשר עיני המעיין תחזינה מישרים.

ועיינא דשפיר חזי בספר פתאב אל רסאייל (עמוד קנב) בתשובת רבינו מאיר הלוי לרבינו שמשון בר אברהם, שכתב, ומאי דדייק מר דהבדלה מדרבנן, לא

בכוס זה להבדיל עליו, וכן חו"ל יקדש על הפת. וכתב. ונוראות נפלאותי עליו, דמנין לו שבן א"י צריך להבדיל על הכוס בחו"ל, והרי לכ"ע אסור במלאכה בפרהסיא, ותמה על עצמו שמתאחר שאסור במלאכה מה לו להבדיל אפי' בתפלה, והלא הוא עדיין פורש ממלאכה, ויכול להמתין עד זמן ההבדלה האמיתי בחו"ל, שכל שלשה ימים זמנה הוא ואינו עובר, אף כי להבדיל על הכוס דהוי ברכות לבטלה וכו'. ע"ש. והנה אע"פ שבעיקר הדין במחכ"ת לא צדק בזה. והעיקר בדברי הרב המני"ח, ויבדיל בצניעא. ובפרט שהרב המני"ח שם סיים שהסכים עמו הגאון רבי חנניה קאזיס (מחבר ספר קנאת סופרים על המצות). ע"ש.

וב"ב בפשיטות הרב פאת השלחן (סימן ב סעיף טו) שבן אר"י שנמצא בחו"ל יבדיל על הכוס במוצאי יו"ט הראשון. ע"ש.

וב"ב בספר מעורר ישנים (עמוד קיט) שבן א"י שנמצא בחו"ל ביו"ט שני ש"ג, מתפלל שמנה עשרה כמו בא"י, ובמוצאי יו"ט מבדיל בתפלה לומר אתה חוננתנו, וגם מבדיל על הכוס, והכל יהיה בצניעא. ע"ש. והדבר ברור שלפי דעת מרן בשו"ת אבקת רוכל (סימן כו), והמבי"ט בתשובה ח"ג (סימן קמט), והפ"ז (סימן תצו סק"ב), שמוותר לעשות מלאכה בצניעא, בודאי שצריך להבדיל גם על הכוס, ואפי' להרדב"ז ח"ד (סימן עג) וסיעתו דס"ל שאף בצניעא אסור במלאכה, הרי מותר במלאכה כשהוא חוץ לתחום. וע"ע בספר מאורי אור (פן נון, דקס"ט ע"א). ע"ש.

וע' בשו"ת חיים שא"ל ח"א (סי' עד אות י') דפשיט"ל מיהא שמבדיל בתפלה במוצאי יו"ט הראשון. ע"ש. אבל באמת שיש לו להבדיל בצניעא גם על הכוס, וכדברי הרב המני"ח, וכן המנהג פשוט. וכן מורים ובאים גדולי דורינו נר"ו.

ואף שבשו"ת אגרות משה כרך ה' (חאו"ח ס"ס עב) פסק שיבדיל בתפלה ולא יבדיל על הכוס. ע"ש. במחכ"ת אין דבריו מחוברים. והעיקר כמו שכתבנו שמבדיל גם על הכוס במוצאי יו"ט ראשון, ואת צנועים חקמה. וכן כתב בשו"ת שרידי אש ח"ב (ס"ס קסא) וכן העלה בשו"ת בצל החקמה ח"א (סימן כב).

היום פולו, ונלמד פן מדין הבדלת מוצ"ש שמבדיל והולך כל ג' ימים דבית שבתא מקרו, וגמרינו לה מדין גיטין, שהאומר לאשתו הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים וזו לאחר השבת שיש לה זמן לתת עד סוף יום ג', ומכאן למדנו להבדלה וכו', ויש גורסים בהבדלה כל יום א' בלבד, ומכאן שההבדלה של מוצ"ש תלויה ביום שנקרא ונגרר אחר השבת, ה"ה והוא הטעם ליום שאחר יו"ט שבנדאי נגרר ונקרא אחר יו"ט, ומוצאי יו"ט הוא, שהלילה והיום אחד הם, כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, הילכך גם ביום שאחר יו"ט יכול להבדיל. וזה פשוט. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא שיש תשלומין להבדלת יו"ט בכל השבוע שאחריו, דהא, ילפינו להא מדין גיטין וכו', ומ"מ א"א להבדיל אחר השבוע, שהשבת מפסיק ופקעה לה הבדלת יו"ט. וכל זה אני אומר להלכה ולא למעשה, אבל מש"כ למעלה שגם היום שלאחר יו"ט נחשב מוצאי יו"ט ומבדיל נ"ל שהוא פשוט ולא הוצרך ליכתב, ולאפוקי ממי שהורה שאינו מבדיל ביום. עכ"ד (מהר"י פראג'י).

נמצא שאף שלענין להבדיל בכל השבוע קראו הרבנים ערער על הוראת המהר"י עייאש, אבל באמת אמרו שלענין נידון המהר"י עייאש שלא היה יכול להבדיל ביום אסרו חג, מפני שהיה בתענית חלום, וכן אם שכח ולא הבדיל ביום אסרו חג ג"כ, יכול להבדיל במוצאי יום אסרו חג, שהוא ליל שני למוצאי יו"ט, דהכי פשיטא ליה נמי למהר"י פראג'י, ואין בזה בית מיוחד כלל להלכה ולמעשה. וע"כ לא פליגי רבנן על הוראת המהר"י עייאש אלא על מ"ש שמבדיל והולך בכל אותו השבוע, אבל בכל אותו יום של אסרו חג אזלי ומודו שיכול להבדיל, וה"ה בליל שני של מוצאי יו"ט. וכן נלע"ד עיקר. ע"כ. והנה לפנינו הרמ"ה ורבינו אברהם בר יצחק אב"ד דסברי מרנן שההבדלה של מוצאי יו"ט שני, מועילה במקום ההבדלה של מוצאי יו"ט ראשון, אפי' למ"ד הבדלה דאורייתא, וכדין תשלומין של ההבדלה במוצ"ש.

ובי"ב כתב היעב"ץ בשאלת יעב"ץ ח"א (סימן קסח), שהביא הוראת הרב המני"ח בלקט הקמח שלו, שנשאל, מה דינו של בן א"י שנמצא עם בן חו"ל בליל מוצ"ש שביעי של פסח, שבן א"י צריך להבדיל וכן חו"ל צריך לקדש, ואין שם אלא פוס אחד, והשיב שבן א"י יזכה

שְׁמַחוֹת הוּבָא בְּהֶרָא"ש (שם), וּבְמֶרְדֵּכִי מ"ק (סימן תתקל), ובהגמ"י (פ"ד מהל' אָבֵל סוף אות ה), שְׁכַתְבִּי, מִי שֶׁהָיָה אוֹנֵן בְּמוֹצָ"ש וְלֹא נִקְבַּר הַמֵּת עַד לְמָחָר, מוֹתֵר לֶאֱכֹל בְּמוֹצָ"ש בְּלֹא הַבְדָּלָה, וּבַיּוֹם הַמַּחְרָת לְאַחַר הַקְּבוּרָה אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל עַד שִׁיבְדִּיל, וּכְדִקְיָ"ל טַעַם מְבָדִיל ע"ש.

וְכֵן נִרְאֶה דְּעַת מֶרֶן הַש"ע בִּי"ד (י"ד ס' שְׁמַא ס"ב), דְּנִקִּיט לְהִלָּכָה כְּשֶׁנִּי עֲמוּדֵי הוֹרָאָה הָרִי"ף וְהֶרָא"ש הַנ"ל, וְרַבֵּינוּ יְהוּדָה וּמַהֲרַ"ם וְהַמֶּרְדֵּכִי וְהַגַּמ"י הַנ"ל. וְכֵן נִרְאֶה דְּעַת הַרְמַב"ם (פכ"ט מהל' שְׁכַתְבִּי ה"ה).

וְכ"כ הָרַב אֱלִיָּה רַבָּה (סימן רצט סק"ט) בְּדַעַת מֶרֶן הַש"ע, וְהוֹסִיף שְׁגַם מ"ש הַרְמ"א שֶׁהָעֵיָקָר כְּסִבָּרָא רַאשׁוֹנָה שֶׁל מֶרֶן, חוֹזֵר גַּם עַל דִּין זֶה שֶׁאִפִּי אָכַל מְבָדִיל לְמָחָר, וְדִלָּא בְּדַעַת יֵשׁ מִי שֶׁאֹמְרִי ע"ש. וְכ"כ הָעֶרְוָה הַשְּׁלָחַן (שם ס"ק טז) שֶׁכֵּן עֵיָקָר, הוֹאִיל וְכֵן הִיא דְּעַת רוּה"פ. וְכ"כ בְּבִיאוּרֵי הַגָּר"א יו"ד (סימן שְׁמַא ס"ק יב) בְּדַעַת הַש"ע. וְכ"פ בְּמַשְׁנֵב, וּלְפַמְש"כ לְעֵיל שֶׁהַרְמ"ה וְרַבֵּי אַב"ד, ס"ל נִמִּי כְּהָרִי"ף, נִתְחַזְקָה יוֹתֵר סִבָּרָא זֹל.

וְרַפ"ז נִיחָא מ"ש בְּשׁוֹ"ת עֶמֶק הַלָּכָה (חאו"ח סימן קמו דכ"ד ע"ד), שֶׁהֵבִיא קוּשִׁיַּת הַצֵּלָ"ח (בִּיצָה ד:), אֶהָא דְרַב אַסִּי דְּמְבָדִיל מִיּוֹמָא טָבָא לְחַבְרִיָּה, מִשּׁוּם דְּמִסְפָּקָא לִיה שְׁמָא שְׁתֵּי קְדוּשּׁוֹת הֵן. וְקִשָּׁה שֶׁא"כ כָּל שָׁכֵן לְדִידָן דְּקִי"ל נוֹלָדָה בָּזָה מוֹתֵרָת בָּזָה, אֲלֵמָא דְשְׁתֵּי קְדוּשּׁוֹת הֵן, וְגַם אֲנִי בְּקִיָּאִים בְּקִיבּוּעָא דִּירְחָא, וּלְפ"ז פְּשׁוּט שֶׁהָיָה רֹאוּי לָנוּ לְהַבְדִּיל מִיּו"ט לְחַבְרִיָּה, וְאִף שֶׁבִּשְׁטָה מְקוּבָּצָת (שם) כְּתַב, דְּרַב אַסִּי לְגִרְמִיָּה הוּא דְּעַבְד וְלִית הַלָּכָתָא בְּנוֹתִיָּה, מְכַל מְקוֹם אֲפִתִּי טַעֲמָא בְּעִי דְּאֵמָא לֹא עֲבָדִינוּ הָכִי. וְתִירֵץ הַצֵּלָ"ח, דְּרַב אַסִּי ס"ל כְּמ"ד בְּסוּפָה (מז:). דְּשְׁמִינִי סִפֵּק שְׁבִיעִי יְתוּבִי יְתֻבִּינוּ וּבְרוּכִי נִמִּי מְבָרְכִינוּ אֲסוּפָה, וְלֹא חִיִּישׁ לְתַרְתִּי דְּסִתְרִי, שֶׁמְבָרַךְ עַל הַכּוֹס קִידוּשׁ שֶׁל שְׁמִינִי עֲצָרָת וְחוֹזֵר וּמְבָרַךְ לִישֵׁב בְּסוּפָה, וְאִילוּ אֲנִי קִי"ל בְּרוּכִי לֹא מְבָרְכִינוּ, מִשּׁוּם דְּלֹא עֲבָדִינוּ תַּרְתִּי דְּסִתְרִי, וְלָכֵן אִין לְהַבְדִּיל מִיּו"ט לְחַבְרִיָּה עַל כּוֹס הַקִּידוּשׁ דְּהוּי תַּרְתִּי דְּסִתְרִי, וְכ"כ הָרִיטְב"א בְּסוּפָה שָׁם וְכו', וְכַתֵּב ע"ז הָרַב עֶמֶק הַלָּכָה, וְלִי נִרְאֶה דְּרַב אַסִּי נִמִּי הוּא חִיִּישׁ לְתַרְתִּי דְּסִתְרִי, אֲלֵא דְהָכָא רַב אַסִּי אֲזִיל לְשִׁטְתִּיָּה בְּפִסְחִים (קו:), דְּאָמַר רַב אַסִּי טַעַם אִינוּ מְבָדִיל הִלָּכָה כֵּיוֹן שֶׁהוּא אוֹכֵל בִּיּו"ט שְׁנֵי מִשּׁוּם סִפֵּק יו"ט, אִינוּ יָכוֹל לְסַמּוֹךְ עַל הַבְּדִלָּת מוֹצָאֵי יו"ט שְׁנֵי

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא אַחֲרָיו וְהַחֲרָה הַחֲזִיק אַחֲרָיו בְּשׁוֹ"ת בָּאָר מִשָּׁה ח"ז (עמוד רמז). ע"ש. וְכֵן עֵיָקָר.

וְנִקְטִינוּ מִיָּהָ מְדַבְּרֵי הַיַּעֲבִ"ץ שֶׁיֵּשׁ תַּשְׁלוּמִין לְהַבְדִּיל יו"ט בְּמוֹצָאֵי יו"ט שְׁנֵי מִיָּהָ, וְאִף שֶׁבְּגִידוֹנוּ מְדוּבָר בְּשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וְא"כ בּוֹדָאֵי שֶׁיֵּשׁ תַּשְׁלוּמִין מִכַּף הַשַּׁבָּת, מ"מ מִהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו נִרְאֶה דְּס"ל הָכִי גַם בְּסִתְמָם יו"ט שְׁבָחוּ"ל שֶׁיֵּשׁ תַּשְׁלוּמִין לָכֵן א"י בְּהַבְדִּילָת מוֹצָאֵי יו"ט שְׁנֵי שָׁל גְּלִילוֹת. וְכֵן דִּיק לְנִכּוֹן בְּשׁוֹ"ת בְּצֵל הַחֲכָמָה (סימן כג אות ה) מְדַבְּרֵי הַיַּעֲבִ"ץ, וְשִׁכ"כ עוֹד בְּסִידוּרוֹ (דִּינֵי חוּה"מ פֶּסַח אוֹת ז) שֶׁיֵּשׁ לְהַבְדִּיל יו"ט תַּשְׁלוּמִין עַל כָּל פָּנִים בְּכָל יוֹם הַמַּחְרָת. ע"ש.

וְרַבֵּי אֲדוּרָה יֵשׁ לְהַעֲרִיר עַל מָה שֶׁתַּפְּס בְּפִשְׁטוֹת הַיַּעֲבִ"ץ שֶׁיָּכוֹל בֶּן א"י שְׁבָחוּ"ל לְסַמּוֹךְ עַל הַהַבְדָּלָה שֶׁבְּמוֹצָאֵי יו"ט שְׁנֵי, וְהָרִי כְּתַב בְּה"ג, וְהֵבִיא מֶרֶן הַש"ע (סי' רצט ס"ו) בְּשֵׁם יֵשׁ מִי שֶׁאֹמְרִי, דְּהָא דְּאֵמְרִינוּ טַעַם מְבָדִיל הָנִי מִלִּי הִיכָא דְּמְבָדִיל בְּלִיל מוֹצָ"ש, אֲבָל אִם לֹא הַבְדִּיל בְּלִילָהּ, כֵּיוֹן שֶׁטַעַם אִינוּ מְבָדִיל. וְא"כ בֶּן א"י שֶׁנִּמְצָא בְּחוּ"ל שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה בִּיּו"ט שְׁנֵי ש"ג אִין תוֹעִיל לוֹ הַהַבְדָּלָה שֶׁל מוֹצָאֵי יו"ט שְׁנֵי שֶׁבִּשְׁבִּילוֹ הוּא יוֹם חוֹל, וְכֵיוֹן שֶׁטַעַם אִינוּ מְבָדִיל כֵּיוֹן שֶׁעֲבָר לִיל מוֹצָאֵי יו"ט הָרַאשׁוֹן. וְכִשְׁלֵמָא לְדַעַת הַרְמ"ה וְרַבֵּינוּ אַבְרָהָם בֶּר יִצְחָק אַב"ד הַנ"ל י"ל דְּס"ל כְּהָרִי"ף פָּרָק ע"פ (קז). שֶׁחוֹלֵק עַל בְּה"ג וְס"ל שֶׁלְעוֹלָם אִם טַעַם מְבָדִיל. וְכ"כ בְּשִׁמּוֹ בַּהַגְמ"י (פכ"ט מִשְׁכַּת אוֹת ו). וְכֵן הוּבָא בְּב"י (סימן רצט). אֲבָל עַל הַיַּעֲבִ"ץ יֵשׁ לְהַעֲרִיר שֶׁתַּפְּס בְּפִשְׁטוֹת הַיַּעֲבִ"ץ הִפָּךְ הַש"ע הַנ"ל, וְתִיּוּבָתָא נִמִּי מוֹתִיב לְהָרַב הַמַּנִּיחַ דְּלֹא ס"ל הָכִי. וְאַחַר הָעֵיָן נִרְאֶה שְׁרַבִּים מִהַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל סִבָּרָת בְּה"ג בָּזָה, אַע"פ שֶׁסִּבָּרָת הַגְּאוֹנִים כְּמוֹהוּ, וְכַמ"ש רַבִּי יִצְחָק אֲבָן גִּיאַת (עמוד יח). כִּי מְלַבֵּד הָרִי"ף הַנ"ל הֵנָּה הֶרָא"ש (בְּרָכוֹת פ"ג סימן ב', ובפ"ד דְּתַעֲנִית ס"ס מ), הֵבִיא הַמַּעֲשֶׂה דְּרַבֵּינוּ יְהוּדָה, שֶׁהָיָה אוֹנֵן בְּמוֹצָ"ש וְאָכַל בְּלֹא הַבְדָּלָה, וְלְמַחְרָת אַחַר הַקְּבוּרָה, אָמְרוּ לוֹ תִּלְמִידָיו, לָמָּה אֵינָה מְבָדִיל, וְהָא קִי"ל טַעַם מְבָדִיל, וְהַשִּׁיב לָהֶם שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהָיָה פְּטוּר אֶמֶשׁ בְּשַׁעַת הַבְדָּלָה מִשּׁוּם שֶׁהָיָה אוֹנֵן, גַּם עֲתָה הוּא פְּטוּר, כְּדָאֵמַר בְּחִגְיָה (ט). חִיגַר בְּיוֹם רַאשׁוֹן וְנִתְפַּשֵּׁט בְּיוֹם שְׁנֵי כֵיוֹן שֶׁנִּדְחָה בְּרַאשׁוֹן שׁוּב אִינוּ חַיִּיב גַּם בְּשִׁנִּי. ע"ש. וּמְבֹאֵר דְּס"ל טַעַם מְבָדִיל גַּם לְאַחַר לִיל מוֹצָ"ש. וְכ"ד מַהֲרַ"ם מְרוֹטְנְבוּרְגַּב בַּה"ל

דמי, וכמ"ש מהר"י עייאש והרב זכור לזכרון לזיכרון הררי הנ"ל. והרי זה כמבואר.

ג הרב בית אפרים (בחיידושים וביאורים בהלכות אוגן אות כד) פסק, מי שהיה אוגן ולא הבדיל במוצאי יו"ט, יבדיל ביום, אחר הקבורה, ואם עבר היום אין לו תשלומין, וכן הדין בנאנס ולא הבדיל במוצאי יו"ט. והסביר בחידושים וביאורים שם, שאע"פ שהברכי' יוסף הביא בשם הרב בית יהודה עייאש שיש תשלומין להבדלת יו"ט בכל השבוע, וכתב שאין ראיתו מכרעת, וכן במחבר פתב בשם גדול אחד שאין לסמוך ע"ז למעשה, ומשמע דס"ל שלא יבדיל עוד כלל, ומשום דס"ל דדוקא לעגנו שבת שייר לומר ששולשה ימים שאחר השבת גירי בתריה, משא"כ לגבי יו"ט, וע' בחו"מ (ס"ס מג) ובש"ך שם וכו', מכל מקום לפי גירסת הר"ף והגאונים אם לא הבדיל במוצ"ש אינו מבדיל אלא כל היום פולו בלבד, נראה שאין חילוק בין דין הבדלת מוצ"ש להבדלת מוצאי יו"ט, דתרוניהו מקרו אחר שבת ואחר יו"ט. עכת"ד. וזה כמו שצידד הגרע"א הנ"ל, שגם במוצאי יו"ט אם נאנס ולא הבדיל יכול להבדיל למחרת היום, כיון שהכל יום אחד. ומשמע ג"כ לפי סברא זו שהוא הדין למחרת ר"ה וכן למחרת יוהכ"פ יש תשלומין להבדלה שלהם. וכ"כ בפשיטות בשו"ת יד אליהו (רגולר, פתבים, ערך הבדלה, דף לג:) שיש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט במשך כל יום המחרת עד הערב. ע"ש. וכ"פ בשו"ת יהודה יעלה (חאו"ח סימן צב). ע"ש.

והמהרש"ם בספר דעת תורה (סימן רצט) הביא שכ"כ בספר יוסף אומץ בסופו, שאם לא הבדיל במוצאי יוהכ"פ בגלל אגנינות, יכול להבדיל למחרת יוהכ"פ, ולא יותר. ע"כ. וכ"פ העיב"ץ בסידורו שיש תשלומין להבדלת יו"ט על כל פנים ביום המחרת. ע"ש. וכ"פ בשו"ת עמק המלך (סימן כד). ע"ש.

והנ"י לכל האחרונים הנ"ל ביתר שאת, דברי המהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה (ח"ב סימן כח) שיש תשלומין להבדלת יו"ט בכל השבוע, עד השבת. וכ"כ בשו"ת עטרת שלמה (חאו"ח סימן ח). ע"ש.

וכן בשו"ת מעשה אברהם (סימן מז) העלה, שעל כל פנים יש תשלומין להבדלת יו"ט במשך ג' ימים כדין הבדלת

דשמא יום חול הוא, וטעם אינו מבדיל, ולכן היה נאלץ להבדיל במוצאי יו"ט ראשון דהוי דאורייתא. אבל לדידן דקי"ל טעם מבדיל, א"כ אפי' אם הוא חול שפיר יוצא י"ח בהבדלת מוצאי יו"ט שני, ואין צורך להבדיל מיו"ט לחבירו. ע"ש.

ויש להעיר, ממ"ש בה"ג והגאונים דאף לדידן הא דקי"ל טעם מבדיל הני מילי שמבדיל כליל מוצ"ש, אבל אם לא הבדיל כלילה, אינו מבדיל אח"כ, כיון שטעם. ומרן (בסי' רצט ס"ו) הביא סברא זו בשם יש מי שאומר, וא"כ עדיין א"א לסמוך על ההבדלה של מוצאי יו"ט שני, כיון שהוא אוכל ביו"ט שני, הילכך צריכים לתירוצו הצל"ח, וכד' הריטב"א.

ויפ"י האמור אתי שפיר דברי העמק הלכה הנ"ל דלדינא לא קי"ל כבה"ג והגאונים אלא כהרי"ף והרא"ש ומהר"ם ור"י, שגם הרמ"ה והראב"י אב"ד נקטי פוותיהו, ואינהו דאמרי להדיא דאגנו לא מבדילין מיו"ט לחבירו, משום דסמכין על הבדלת מוצאי יו"ט שני. וכדברי העמק הלכה. ואף תירוצו הצל"ח הוזכר בתשו' ראב"י אב"ד דהאי מילתא תליא במאי דקי"ל בסוכה (מז). יתובי יתבינו ברוכי לא מברכין.

ומכאן תשובה למ"ש בשו"ת מעון אריה (סימן ג), שיש להוכיח שאין תשלומין להבדלת יו"ט, מהא דביצה (ד:) רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה, ואם איתא שיש תשלומין להבדלת יו"ט, אמאי לא חייש רב אסי דילמא אתי לזלולי ביו"ט שני, והא בהבדלה של מוצאי יו"ט שני יצא י"ח הבדלה, אלא ודאי דאין תשלומין להבדלת יו"ט. ע"ש.

ותימה שלא השגיח בתלמוד ערוך בפסחים (קו:) דרב אסי ס"ל טעם אינו מבדיל, ומפיון שהוא אוכל ביו"ט שני אינו יכול לסמוך לצאת י"ח של הבדלת יו"ט, בהבדלה של מוצאי יו"ט שני. וכ"ש לפמ"ש בה"ג והגאונים דאף לדידן כל שאינו מבדיל בזמנו אלא למחרת היום, טעם אינו מבדיל.

ועכ"פ נקטינן מכל הני רבנותא שיש תשלומין להבדלת יו"ט למחרת היום, ואף במוצאי אסרו חג שפיר

פוסקים פו, והיו מורים כדברי הראשונים הנ"ל, וכידוע הכלל הזה מדברי המהר"ק (ש"ש צד), שדבר שנמצא כתוב בתשובת גאון, אפי' אם ימצא פוסק אחרון שפסק להיפך מדברי גאון, י"ל דאילו היה שמיע ליה להפוסק דברי הגאון הוה הדר ביה, וראיה לזה מהגמ' כתובות (טט), ומדברי רבינו האי גאון שם. ע"כ. וכ"פ הרמ"א בחו"מ (סי' כה). וכ"כ המהרש"ד"ם בתשובה (חו"מ סי' א), והמהר"ם אלשיך (סי' לט), והמהרימ"ט (חו"מ ר"ס נג), והמהרי"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יום טוב (ס"ס יז). ומרן החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' נו), ועוד. ולא שייך בזה הכלל דסב"ל.

וגם הגאון שדי חמד (באסיפת דינים מער' ה' אות טו, ובספר דברי חכמים סי' קלב) האריך למעניתו בדין זה על דברי האחרונים. ע"ש. [ובענין מ"ש אם התשלומין לקידוש ולהבדלה הם מדין תשלומין ממש או שפך הוא המושך זמן חיובם, עיין בשו"ת יביע אמר ח"ה (חאו"ח סימן י אות ב). ואכמ"ל].

אולם יש להעיר במה שהעלה בסיום דבריו, (בד"ה ולענין הלכה למעשה), וזת"ד, ונראה ודאי שאין לפסוק למעשה כמ"ש הרב בית יהודה שיש תשלומין להבדלת יו"ט כל השבוע, כי רבים הם החולקים עליו, ואף שיידידי הגאון בנין שלמה לא חש לדברי החיד"א שכתב שאין ראיתו מכרעת ושאין לסמוך עליו למעשה, מ"מ כבר הבאתי שהשערי תשובה והזכור לאברהם והחסד לאלפים הביאו מסקנת החיד"א, וגם הרב חכמה ומוסר כתב ע"ד מהר"י עייאש שחלקו עליו כל הבאים אחריו וכו'. א"כ לדידן אין לנו לפסוק שלא נדעתם ובפרט במקום ברכה שא"צ, אולם אף לפסוק שיוכל להבדיל ביום אסרו חג עצמו, אין דעתי נוחה בזה, ואף שכן דעת רעק"א והבית אפרים והמשחא דרבנותא, והרב הפוסק מהר"ח שהובא בבנין שלמה, מפל מקום דעת מרן החיד"א ורבים אשר אתו אינה פו, ועל כל פנים מידי פלוגתא לא נפיק, וכלל דספק ברכות להקל קאי באיסדון, ואף שיש פוסקים דס"ל שלא נאמר הכלל דספק ברכות להקל אלא בברכה שאומרים בה "וצונו", משא"כ בנ"ד, בכל זאת אין דעתי מסכמת להצריך לברך ברכת ההבדלה, ושוא"ת עדיף. עכת"ד.

אולם נראה, דמאחר ומצאנו לרבונתנו הראשונים הרמ"ה ורבינו אברהם בר יצחק אב"ד והכל בו שפסקו שיש

שבת. וכן בכסא אליהו (סימן רצט) העלה שיש תשלומין להבדלת יו"ט ג' ימים. ע"ש. [ובספר דברי מנחם סימן תצא כתב בשם הרב פסא אליהו שדינו של מהר"י עייאש אמת וכו', ושכ"כ הרב מעשה אברהם. ומשמע מדבריו שהם מסכימים לגמרי להוראת המהר"י עייאש שיכול להבדיל כל השבוע. ולא דק, וכאשר עיני המעיין תחזינה מישרים. ודו"ק]. נמצא שרבים ועצומים מסכימים להתיר להבדיל ביום אסרו חג. וכ"ד המשחא דרבנותא לגבי אסרו חג של שלש רגלים. וכן מסיק להקל מהר"י פראג'י ובזכור ליצחק הררי, מטעם שהיום הולך אחר הלילה שלפניו שהכל יום אחד הוא. וכבר הבאנו להם סמוכין מדברי הרמב"ן והמאירי. וסיוע גמור לדבריהם מהכל בו, וכן מדברי הר"א בר יצחק אב"ד, והרמ"ה, וכנ"ל.

ואמנם בחכמת שלמה קלוגר (סי' רצט) כתב, שאע"פ שלדעת הר"י וסיעתו אם שכח להבדיל במוצ"ש מבדיל כל היום פולו בלבד, ולא יותר, מוכח שאין להשוות דין ההבדלה לדין גיטין, אלא מה שמבדיל ביום א' הוי רק מטעם שכל היום שאחריו נמשך אחר הלילה שלפניו, שהכל יום אחד הוא, וכיון שתיקנו הבדלה בלילה, שייכת ההבדלה גם ביום, א"כ גם ביו"ט ויוהכ"פ הדין פו, שמבדיל גם ביום המחרת שלהם. מפל מקום כיון שאנן קי"ל שמבדיל עד סוף יום ג', וכ"כ הרמ"א בהגה שסב"א זו עיקר, והיינו משום שנקראים בתר שבתא, לפ"ז ביו"ט ויוהכ"פ דלא שייך לומר פו אין מבדילין אף ביום המחרת שלהם, וקי"ל ספק ברכות להקל. ע"ש. (ושם האריך עוד בזה. וי"ל ע"ד). וכ"כ להלכה בשו"ת זרע אמת ח"ג (סי' נא) שאין תשלומין להבדלת יו"ט, ונסתייע מדברי החיד"א בברכ"י. וכן בס' זכור לאברהם (ערוך הבדלה דכ"ו סע"ב) הביא דברי החיד"א בזה. וכ"כ החסד לאלפים (סי' רצט ס"ב).

וב"פ בספר פן איש חי (ש"ב פר' ויצא אות כג) שהבדלת יו"ט אין לה תשלומין, שכל שעבר ליל מוצאי יו"ט אינו יכול יותר להבדיל. ע"ש. וכן משמע מדברי הרב חכמה ומוסר שאין תשלומין כלל להבדלת יו"ט. וראה בשו"ת סופר המלך (סימן מד). ע"ש.

אולם נראה שאילו ראו האחרונים הנ"ל דברי רבינו אברהם בר יצחק והרמ"ה והכל בו שפסקו שיש תשלומין להבדלת יו"ט למחרת היום, בודאי שלא היו

ואם יכול לשמוע ההבדלה במוצאי יו"ט שני מפי ש"צ בן חו"ל הכי עדיף טפי, וכמבואר כ"ז בשו"ת יביע אמר ח"ז (חאו"ח סימן מז). ע"ש.

ב. בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ ודעתו לחזור לארץ ישראל, מבדיל על הכוס בצנעה במוצאי יום טוב ראשון. ואם סמוך על שלחן אחרים ואין בידו להבדיל במוצאי יום טוב ראשון, יכול להבדיל במוצאי יום טוב שני. וטוב יותר שישמע אז את ההבדלה מפי בן חו"ל (שם עמוד תתקיד).

ובהערה (שם) כתב הנה בן ארץ ישראל הנמצא בחוץ לארץ יכול להבדיל בעצמו במוצאי יום טוב שני של גלויות, ורק בדאפשר ליה עדיף שישמע מן חו"ל. וזאת אף דבמוצאי יו"ט רבו הפוסקים שאין תשלומין להבדלה כלל, או על כל פנים לא לאחר אסרו חג, ואפ"ה סתם כהש"ע, וכ"ש לגבי מוצ"ש. ובהליכות עולם הנז' כתב, שאם עבר יום א' וגם אכל, יש מקום לחוש לסב"ל, והעושה כדעת מרן אין מזניחין אותו.

הסוער תיכף סמוך להבדלה כיצד ינהג לגבי הפת, ואם יברך על יין שבתוך הסעודה

ג. אם רוצה לסעוד תיכף סמוך להבדלה, צריך ליזהר שלא יביא לחם לשולחן קודם ההבדלה. ואם הביא פורס עליו מפה ומכסהו, לפי שהוא מוקדם בפסוק, וצריך להקדימו אם לא יכסנו. וכשסועד סמוך להבדלה, ושונה יין בתוך סעודתו, אינו מברך על היין אחר שטעם מכוס ההבדלה. והיינו במי שרגיל לשנות יין בתוך סעודתו. והמבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין שבתוך הסעודה, ואז יוכל לברך על היין שבתוך הסעודה. וכל זה לכתחלה, אבל בדיעבד שלא כיוון כן, פוטר יין שבתוך הסעודה (שם).

ובהערה (שם) כתב ז"ל מרן בשלחן ערוך (סימן רצט סעיף ז): המבדיל על היין על שלחנו, אפילו הבדיל קודם שנטל ידיו, פוטר היין שבתוך המזון שא"צ לברך עליו. ויא' דלא פטר אא"כ נטל ידיו קודם שהבדיל. הג"ה: ואם הבדיל תחלה צריך לברך אחריו ברכה מעין ג' (תוס' ומרדכי פרק פיצד מברכין). ע"כ. וכתב הט"ז שם, דלא בא

שהבדלת יו"ט יש לה תשלומין לכל הפחות באסרו חג, הא ודאי דאורזי מורין פותייהו, שאילו ראו האחרונים דבריהם היו מבטלים דעתם מקמיייהו. וגם בשו"ת בצל החכמה ח"א (סי' כג אות ו) הביא דברי הכל בו, וכתב, שמכיון שמפורש בדברי אחד מהגאונים הראשונים שיש תשלומין להבדלת מוצאי יו"ט כל היום כולו בלבד, הכי נקטינו, שאילו היו רואים המחברים החולקים דברי הכל בו, לא היו חולקים עליו מסברא בעלמא בלי שום ראיה ברורה ומוכרחת. ע"כ.

ויש להוסיף על דבריו, שמכיון שמפורש בדברי הרמ"ה וראב"י אב"ד שהבדלת מוצאי יו"ט שני מוציאה אותו ידי חובת ההבדלה של יו"ט, מדין תשלומין, וכדק"ל מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל ג' ימים, וכ"כ מהר"י פראג"י והרב זכור ליצחק הררי, ושכן מבואר בתשובת הרב בית יהודה שהורה פן הלכה למעשה, לכן יש לסמוך על זה, ולהורות שאפשר להבדיל גם במוצאי האסרו חג. ואע"פ שהרב בצל החכמה הנ"ל סיים שאין להבדלת יו"ט תשלומין בלילה שאחר יום אסרו חג, שהרי אף הפוסקים האחרונים דס"ל שיש תשלומין להבדלת יו"ט, רובם המכריע ס"ל שזהו דוקא ביום אסרו חג עצמו, ולא בלילה שאחריו, וכ"ה דעת הכלבו, ולכן בן א"י הנמצא בחו"ל ודעתו לחזור אינו יכול להבדיל במוצאי יו"ט שני. ע"ש. ואולם נראה שגם בזה י"ל שאילו ראו האחרונים דברי הגי' תרי צנתרי דדחבא מרבנותא קמאי דס"ל שיש תשלומין להבדלת יו"ט במוצאי יו"ט שני, הוו אזלי ומודו לדבריהם, ומכיון שמרן הש"ע והרמ"א סוברים מעיקר הדין שייכול להבדיל עד ג' ימים, ואפילו אם טעם מבדיל, הסומך על דבריהם בודאי שיש לו ע"מ לסמוך, ובפרט למי שנמצא בחו"ל וסמוך על שלחן אחרים, ולא תמיד יהיה אפשר לו להבדיל בליל יו"ט שני של גלויות. הילכך יכול להבדיל במוצאי יו"ט שני. [וזכר לדבר, ממה שפשט המנהג כמ"ש מרן הש"ע (בסימן תקנו), שאם חל ת"ב בשבת או באחד בשבת, מבדילין במוצאי ת"ב, באור ליום שני בשבת, ומקורו מבה"ג, אף דבה"ג עצמו ס"ל שאין תשלומין להבדלת מוצ"ש אלא ביום א' כולו. אלא דכיון דלא אפשר מבדילין במוצאי ת"ב. וע' בהרא"ש (סוף תענית) ובהר"ן (פסחים קז). ע"ש. ויש לדחות. וע' בשו"ת יביע אמר ח"ו (חאו"ח סי' מח אות יג). ודו"ק].

כְּשֶׁחַל פּוּרִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל הַנֵּר קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה

ד. כְּשֶׁחַל פּוּרִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, יֵשׁ לְבָרֵךְ עַל הַנֵּר קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה. וַיֵּשׁ מִי שֶׁכָּתַב שָׁאֵם חַל פּוּרִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת יֵאָמְרוּ הַהִבְדֵּלָה עַל הַכּוֹס כּוֹלָה קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, מִכָּל מְקוֹם הַמִּנְהֶג פְּשׁוּט לֹאמַר שֶׁאֵר הַהִבְדֵּלָה עַל הַכּוֹס אַחֵר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה (שם עמוד תתקטו).

וּבְהִעָרָה (שם) כְּתֹב בְּכָתֵב הָאֲרָחוֹת חַיִּים (הל' הַבְדֵּלָה אוֹת יג, דף סח ע"ב), בְּשֵׁם הָרֶאֱבֹד, פּוּרִים שֶׁחַל לִהְיוֹת בְּמוֹצָ"שׁ יֵשׁ לְהִבְדִּיל קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, כְּדִי שֶׁיִּבְרָךְ מְאוּרֵי הָאֵשׁ קוֹדֵם שֶׁיִּמְלֹא עֵינָיו מִהָאֹר. וְכ"כ רִבִּינוּ חֲנִנְאֵל. וְאִף שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵ"צ לְבָרֵךְ עַל הָאֹר, לְפִי שֶׁכָּבֵר נִפְטָר בְּיוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת, מ"מ טַעֲמָא דְמִסְתַּבֵּר הוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִהָאֹר בְּלֹא בְרָכָה. וְכ"ד רִבִּינוּ יְהוּדָה מִפְּאָרִישׁ. ע"כ. וְכ"כ הֶכַל בּו (ס"ס מא) כְּדַבְּרֵי הָא"ח.

וַיִּסְדְּרֵם בְּהִרְרֵי קוֹדֶשׁ, הוּא רִבִּינוּ אֲבָרְהָם אב"ד בְּסִפּוֹר הָאֲשָׁכּוֹל ח"ב (עמוד כא) שֶׁכָּתַב, שֶׁהַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְאֹר הַנֵּר וּמִמְלֵא עֵינָיו מִן הָאֹר וְנִיזוֹן מִמֶּנּוּ מִתְחִילֵת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה עַד סוּפָהּ, וְאִח"כ מְבָרֵךְ בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ, לֹא נִכּוֹן הַדְּבָר. ע"כ. וְכ"כ בְּשִׁמּוֹ בְּשׁוֹ"ת תַּמָּיִם דְּעִים (סי' קעד). וְכ"כ רַבִּי דָּוִד אַבְדִּירֵהֶם (דף נה ע"ד).

וּמֶרֶן הַב"י (ס"ס תרצג) הֶעֱתִיק דְּבָרֵי הֶכַל בּו הַנ"ל בְּשִׁתְּיָקָה. וּמוֹכַח דֵּס"ל כְּד' הֶכַל בּו. וְכ"כ בְּשׁוֹ"ת בֵּית דָּוִד (חאו"ח סי' תצא), שֶׁכֵּן דַּעַת מֶרֶן הַב"י, וְהָכִי עֲדִיף טַפִּי לְמַעֲשֵׂהוּ, כִּיּוֹן דַּכ"ע מוֹדוֹ דְּבִהְכִי שֶׁפִּיר עֲבִיד. ע"ש.

וְכַן פֶּסֶק הַפְּרִי חֲדָשׁ (סימן תרצג) וז"ל: וְלַעֲנֵן הִלְכָה נִקְטִינֵן שֶׁיִּבְדִּיל קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, שֶׁאֵין רְאוּי שֶׁיִּהְיֶה מִן הַנֵּר קוֹדֵם הַהִבְדֵּלָה. ע"כ.

וְכַן דִּיּוּק הָרַב פֶּרַח שׁוֹשָׁן (או"ח כָּלָל ג סי' ב) מְדַבְּרֵי מֶרֶן הַנ"ל. אֲךָ הָעִיר מְדַבְּרֵי מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף (סי' רחצ), שֶׁאַחֵר שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי הֶכַל בּו, הָעִיר מִמ"ש רִבִּינוּ יְרוּחָם בְּאִיסוּר מְלָאכָה קוֹדֵם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ, וְסִיִּים, מ"מ לְקִרּוֹת הַמְּגִלָּה לְאֹר הַנֵּר דִּלְאוּ מְלָאכָה הִיא כָּלָל, בְּהִבְדֵּלָה שֶׁבִּתְפִּלָּה סָגִי. ע"כ. וּמִשְׁמַע שֶׁאֵ"צ לְבָרֵךְ בַּמ"ה קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה. וְהוּא

לְמַעַט אֵלָּא בְּחֹדֶר אַחֵר דְּשֵׁם הוּא הַהִבְדֵּלָה מִיַּד אַחֲרֵינֵי כָּל שֶׁהִבְדִּיל קוֹדֵם הַנְּטִילָה, אֲבָל בְּאוֹתוֹ חֹדֶר שֶׁרְגִילִין לְהִתְפַּלֵּל בְּמוֹצָ"שׁ, וְאִח"כ מְבָדִילִין בְּאוֹתוֹ חֹדֶר, פְּשִׁיטָא דְחִיּוֹב עַל שֶׁלְּחָנוֹ, דְּהָא בְּדַעַתָּם לְשִׁתּוֹת אִח"כ בְּסַעוּדָּה שֶׁיֵּאָכְלוּ אַחֵר זֶה.

וַיִּמָּה שֶׁכָּתַב הָרַמ"א לְבָרֵךְ אַחֲרֵי מַעֲיָן ג', כְּתֹב הַט"ז, דְּהֵינּוּ לְדַעַת הַתּוֹס' (פֶּרֶק ע"פ) דִּמָּה שֶׁהִבְדִּיל קוֹדֵם הַנְּטִילָה אַע"פ שֶׁהוּא עַל שֶׁלְּחָנוֹ אֵינוֹ שֶׁיִּיךְ לָמָּה שֶׁיִּשְׁתֶּה תוֹךְ הַמְּזוֹן אִח"כ, מִש"ה צָרִיךְ לְבָרֵךְ תוֹךְ הַסַּעוּדָה, ע"כ חִיּוֹב לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה קוֹדֵם הַסַּעוּדָה. אוּלָם לְהִלְכָה וְדַאי יֵשׁ לְפִסּוֹק סֶפֶק בְּרָכָה לְהַקֵּל, וַיֵּין קִידוּשׁ שֶׁלְּפָנֵי הַסַּעוּדָה, וְאִפִּי שֶׁתֶּה בְּאַקְרָא קוֹדֵם הַסַּעוּדָה, פְּטוּר מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. וּבִתּוֹךְ הַסַּעוּדָה פְּטוּר לְבָרֵךְ, כְּדַעַת הָרַא"שׁ שֶׁהִיא דַּעַה רְאשׁוֹנָה. ע"כ. וְכ"ה בַּמִּשְׁנָב דְּהֶגֶה זֶה הִיא מִסְקֶנֶת דַּעַת הִיא, דֵּס"ל דִּמָּה שֶׁהִבְדִּיל קוֹדֵם הַנְּטִילָה אַע"פ שֶׁהוּא עַל שֶׁלְּחָנוֹ, אֵינוֹ שֶׁיִּיךְ לָמָּה שֶׁיִּשְׁתֶּה תוֹךְ הַמְּזוֹן אִח"כ, וּמִש"ה צָרִיךְ לְבָרֵךְ מִחֲדָשׁ תוֹךְ הַסַּעוּדָה עַל הַיֵּין. וְעַל כֵּן חִיּוֹב לְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה קוֹדֵם הַסַּעוּדָה. וְלְהִלְכָה וְדַאי יֵשׁ לְפִסּוֹק סֶפֶק בְּרָכוֹת לְהַקֵּל, וּפְטוּר מִבְּרָכָה אַחֲרוֹנָה. וּבִתּוֹךְ הַסַּעוּדָה ג' כ"כ פְּטוּר לְבָרֵךְ עַל הַיֵּין, כְּדַעַה הָרְאשׁוֹנָה. וְעַיִן לְעֵיל בְּסִימָן קע"ד ס"ד וּבַמ"ב.

וְכָתַב בְּתִשְׁבִּי"ץ (דִּינֵי הַבְדֵּלָה סי' פב), שֶׁהַמְהַר"ם מְרוֹטְנֶבוּרֶג הָיָה מְבָדִיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב עַל שׁוֹלְחָנוֹ, וְהָיָה מְכַסֶּה אֶת הַפֶּת כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בְּשַׁבָּת. אֲמָנָם אֵינוֹ מְצָרִיךְ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב ב' לְחָמִים לְלַחֵם מִשְׁנָה. ע"ש. וְאִף עַל פִּי שֶׁקוֹדֵם הַהִבְדֵּלָה אֲסוּר לֶאֱכֹל, וְאִם כֵּן אֵין רְאוּי לְהַקְדִּים אֶת הַפֶּת לַיֵּין, מִכָּל מְקוֹם כִּיּוֹן שֶׁבְּעֵלְמָא מְקַדִּימִין אֶת הַפֶּת, לְפִיכָּה צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ קוֹדֵם הַהִבְדֵּלָה. וְכֵן הוּא בְּשִׁלְחוֹ עֲרוּךְ שֵׁם סַעִיף ט': אִם רוּצָה לְסַעוּד תִּיכֵף לְהִבְדֵּלָה צָרִיךְ לִיָּהֵר שֶׁלֹּא יָבִיא לְחֵם לְשִׁלְחוֹ קוֹדֵם הַבְדֵּלָה וְאִם הִבִּיא פּוּרָס עָלָיו מִפָּה וּמִכַּסְּהוּ לְפִי שֶׁהוּא מוֹקְדֵם בְּפִסּוֹק וְצָרִיךְ לְהַקְדִּימוֹ אִם לֹא יִכְסֶּנּוּ. ע"כ.

וְשֶׁכֶּן הַמְנָהֵג בְּעִירָם אֲזַמִּיר וכו'. וכ"כ עוד בְּמוֹעֵד לְכָל חַי (סי' לא אות עח). ע"ש. וכ"כ אַחֲרָיו מִר בְּרִיָּה דְרַבִּינָא בְּיָפָה לֵלֵב ח"ב (סי' תרצג סק"ב), שֵׁשׁ לְבָרָה בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ קוֹדֵם בְּרִכּוֹת הַמְּגִלָּה. וכ"כ בְּשׁוֹת מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם (ס"ס מזו). ע"ש. וכן עיקר.

[וע' בְּשׁוֹת רַב פְּעָלִים ח"ב (ס"ס יד) שֶׁכֶּתָב, דַּע"ג דְּלִכְתָּחֻלָּה צָרִיךְ לְבָרָה בַּמ"ה קוֹדֵם שִׁיְהֵנָה מִמֶּנּוּ, מ"מ בְּדִיעֵבֶד שֶׁשָּׁכַח וּכְבָר נִהְנָה כָּל צָרְכּוֹ מְאוּר הַנֵּר, כָּל שֶׁהוּא עֲדִיין לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת יִבְרָךְ וְיִבִּיט בְּצַפְרָנָיו. ע"ש. וע' בְּשׁוֹת חֲזוֹן עוֹבְדֵיָה ח"א סי' טז בְּהַעֲרָה].

וְרַע דַּמ"ש בְּסִפּוֹר נֹוה שְׁלוֹם חָזָן (בְּדִינֵי פוּרִים סְעִיף ב), שָׁאֵם חָל פּוּרִים בְּמוֹצָ"ש יֹאמְרוּ הַהִבְדָּלָה עַל הַכּוֹס כּוֹלָה קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, אַע"פ שֶׁכֶּן כָּתָב ר' דָּוִד אַבְדִּירָהָם (דף נה ע"ד), מ"מ הַמְנָהֵג פֶּשׁוּט לּוֹמֵר הַהִבְדָּלָה עַל הַכּוֹס אַחֵר קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, וְכַמ"ש הַכָּל בּוֹ (ס"ס מה). מִשּׁוּם דְּכָל לְאַפּוֹקִי יוֹמָא מְאַחֲרִינָן, וּכְדַעַת מֶרֶן וְהַרְמָ"א, שֵׁשׁ לְקִרְוֹא הַמְּגִלָּה תַּחֲלָה, וְאַח"כ הַהִבְדָּלָה עַל הַכּוֹס. אֲלֹא שֶׁמְבָרְכִים רַק בְּרִכַּת מְאוּרֵי הָאֵשׁ עַל הַנֵּר קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, כַּמ"ש הָאֲרָחוֹת חַיִּים, וְהַכָּל בּוֹ הַנ"ל. וְכֵן כָּתָב הָעֶרֶךְ הַשְּׁלֵחֹן (סי' תרצג סק"ב), וְהַבְּרָכָה יוֹסֵף שָׁם. וְכ"כ הַגַּר"ח פְּלֶאָגִי בְּסִפּוֹר רֹוֹחַ חַיִּים שָׁם, וְכֵן בְּסִפּוֹר יָפָה לֵלֵב שָׁם. וְע' בְּשׁוֹת נֶאֱמָן שֶׁמּוֹאֵל (סי' יא), וּבְשׁוֹת גִּנָּת וְרָדִים (פָּלֵל ג סי' כה), וּבְסִפּוֹר סוּכַת דָּוִד (פכ"ט מֵהַל' שַׁבָּת הַל' כה). [יְבִיעַ אֶמֶר ח"ט סי' פח אות כ].

הִיפֹךְ מַמ"ש בְּסִי תִרְצַג. וְיֵשׁ לִיִּשָּׁב בְּדוֹחֵק. וּמ"מ לְעִנְיָן הַלָּכָה נ"ל שֶׁכֵּינֹן שְׁלֹדַעַת הַר"א אב"ד, וְהַכָּל בּוֹ, וְהַרְד"א, וְהַמַּהְרִיק"ש, אֲסוּר לְקִרְוֹא בְּסִפּוֹר קוֹדֵם בְּרִכַּת בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ, וְאִילוּ לְדַעַת מֶרֶן עַכ"פ אֵין שׁוּם אִיסוּר אִם יִקְדִּים לְבָרָה בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה, כֵּן רָאוּי לְהוֹרֹת, לְבָרָה בַּמ"ה קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה. וְכֵן שֶׁמַּעֲתִי מֵאַחַד מִן הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאַרְץ הַמָּה, לְאַסוּר מִקְרָא מְגִלָּה קוֹדֵם שִׁיְבָרָה בַּמ"ה. וְכֵן נִרְאֶה מִהַתּוֹסֵפֶתָא (סוף פ"ה דְּבִרְכּוֹת), שֶׁכָּל מֵה שֶׁאַפְשָׁר לְהַקְדִּים בְּרִכַּת מְאוּרֵי הָאֵשׁ בְּמוֹצָ"ש הַכִּי עֲדִיף טְפִי. כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה מְאוּר הַנֵּר בְּלִי בְּרָכָה. כִּיעו"ש. עַכְתָּ"ד.

וְכֵן בְּסִפּוֹר יֵד אֲבִישָׁלוֹם (דף נ ע"ב) הָעִיר בְּסִתִּירַת דְּבָרֵי הַבֵּית יוֹסֵף בְּזֶה, וּמ"מ סִיִּים, וּמִיָּהוּ לְעִנְיָן דִּינָא מֵאַחַר שֶׁכָּבַר הַסְפִּימוּ כָּמָה מִרְבּוּוֹתָא קִמְאִי הָרַב ר"א אב"ד וְהַר"ח וְסִיעֵתָם, שִׁיְבָרָה בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ קוֹדֵם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה. וְכ"כ הַרְד"א. וְכֵן כָּתְבוּ הָאַחֲרֹנִים הַבְּרָכָה יוֹסֵף וְהַמַּאֲמֵר מְרִדְכִי. לְכֵן הוֹרִיתִי הַלָּכָה לְמַעֲשֵׂה לְבָרָה בּוֹרָא מְאוּרֵי הָאֵשׁ קוֹדֵם מִקְרָא מְגִלָּה. עַכְתָּ"ד.

וְכֵן הַסְפִּימוּ מֶרֶן הַחִיד"א בְּבִרְכָּה יוֹסֵף (סי' תרצג סק"א) וְהַגָּאוֹן עֶרֶךְ הַשְּׁלֵחֹן (שָׁם סק"ב). וְכ"כ בְּבִית יְהוּדָה עִיִּיאֵשׁ (בְּמִנְהַגִּים דף קז ע"ד).

וְכַתָּב הַגַּר"ח פְּלֶאָגִי (סי' תרצג סק"ב) בְּשָׁם זְכוּר לְאַבְרָהָם שֶׁכֵּן הוּא הַנִּכּוֹן לְבָרָה בַּמ"ה קוֹדֵם מִקְרָא מְגִלָּה,

סימן ש' - דין סעודה רביעית א

השלחן, כגון פריסת מפה וכיו"ב, כמו לסעודה גמורה, כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו.

ובזהר הקדוש (פ' אמור) אמרו, שבמוצאי שבת בבוא הנשמה יתירה למעלה, הקדוש ברוך הוא שואל לה איזה מאכל נתנו לה, ואיזה חידוש תורה שמעה, ומוקים לה במתיבתא דרקייע. ע"ש.

ובכר כתב בבית יוסף בשם שבולי הלקט, דבסידורים איתא, דמצות מלוה מלכה מקושרת עם תחיית המתים על ידי העצם ששמו לזו, שלא נהנה משום מאכל חוץ ממלוה מלכה. ועצם זה לא נהנה גם מעץ הדעת, ולכן גזירת מיתה לא נגזרה עליו. ובמטה משה [סי' תקיג] כתב, לזו שמייה, וממנו נתנה האדם בעצם הטיפה, וכאשר ימות האדם העצם זה אינו נימוח, ואפילו יכניסו באש אינו נשרף, וברחיים אינו נטחן, בפטיש אינו מתפוצץ, וממנו יחיה האדם לעת התחייה, והוא המקבל עונג ועונש אחר מיתת האדם, ועצם הזה שרשו ועיקרו מעצם השמים.

ובספר מעבר יבוק (מאמר ב פ"ו) הוסיף, שלעתיד לבוא טל של תחייה יורד על עצם הנשאר, כפי דעת כל אחד, ויעשה כשאר בעיטה, ויתפשט לכאן ולכאן, ויתמתחו מתוכו כל האברים וכל הגידים ועור ובשר, ויתגלגלו עד ארץ ישראל ושם יקבלו רוחם, ואינו נהנה רק מסעודות שבת, ויש אומרים רק הבדלה לבד, ודעת אחרים שאינו נהנה מאכילה ושתייה, ומדברי מדרש הנעלם (דף קלג) נראה שהוא בשדרה. ונקרא רמאה, דלא סביל טעמא דמזונא כשאר גרמי. ע"ש.

השיבות מצות סעודה רביעית

א. לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת, לסעודה רביעית, כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית פת. וראוי מאד להזהר ולקיים סעודה רביעית בכל מוצאי שבת. ונקראת סעודת מלוה מלכה. ואמרו, אבר אחד יש באדם ונספוי שמו, ואינו נהנה משום אכילה רק ממה שאוכל במוצאי שבת בסעודת מלוה מלכה. ונכון לסדר את השלחן במפה דרך כבוד (שם עמוד תתקטז).

ובהערה (שם) כתב בגמרא (שבת קיט): לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית פת לסעודת ליל שבת. ולעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית לסעודה רביעית. ע"כ. ופרש"י, דהוא נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר. וכ"פ הרמב"ם (שבת פ"ל ה"ה) "כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו". וכן פסקו הטור והש"ע (סי' ש). וביאר בשבולי הלקט (סי' קל) שהדבר דומה למלך שמלוים אותו בצאתו כשם שמלוין אותו בכניסתו [פסחים קג]. וז"ל האגודה (שבת פט"ז אות קמד): ב' מלאכים המלוים לו לאדם בער"ש וכו', מצא נר דלוק, שולחן ערוך ומטה מוצעת, אומר יה"ר שתהא לשבת הבאה כן וכו'. א"ר חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצ"ש ואע"פ שאינו צריך כ"א לכזית, לכן נהגו לערוך השלחן כל השבת עד לאחר הבדלה. ע"כ. ובספר התרומה (שבת סי' רמו) איתא, לעולם יסדר אדם שולחנו במוצ"ש ללוות המלך אע"פ שא"צ אלא לכזית, וגם שיהא שולחנו מתוקן לכל השבת כולה.

סגולות סעודה רביעית

א. סגולה לפרנסה: בספר אמרי אש (אות ד) כתב, יאכלו עניים וישבעו וכו', ענו"ם גימטריה "מלוה מלכה", וישבע"ו גימטריה "פרנסה", שמי שנזהר בסעודת מלוה

ובכתב הגר"ז (סי' ש) שייסדר שולחנו בכל מיני סידור הנהוגים אצלו בעריכת השלחן לסעודה גמורה, ואע"פ שעכשיו לא יאכל אלא כזית, הן מחמת שאין לו יותר, הן מחמת שאינו תאב ליותר, מ"מ יש לו לעשות הכנה בסידור

משיח, יעקב ממלחמת גוג. ודוד מציל מחיבוט הקבר. וסיים הרב חמדת ימים, אמנם העיקר בזה הוא פי כדור שבהכנסת שבת ניתוסף מחול על הקודש, וזה מועיל לאדם לתוספת שבת לקבל נפש יתירה וכיוצא, כך יהיה ביציאה, כי מה שהאיש הישראלי עושה מתמיד ומעמיד עליו אותה הארה שניתוסף בו ביום השבת, וכנגד התוספת הנמצא לאדם בענין הסעודות, כך ימצא לו בסעודה זו לכבוד השבת. והוא הגורם להשאיר באדם חלק הנשמה פנויה. ולכן לא יתעסק במלאכה, וגם לא יסיר בגדי שבת, עד אחר סעודת מוצ"ש. וגם היא תועלת נפלאה להשאיר ברכה בכל סעודת החול ע"י אכילה זו, ולהאיר בכל סעודת ו' ימי החול מקדושת שבת, שמציאות סעודה זו כנגד אור חוזר דכל סעודות שבת. והאיש הירא לא יעבור מלעשותה כי מאבד טובה הרבה. ויהא זהיר לסדר את שלחנו בכבוד כסעודת שבת, ויסדר בה ב' כפרות ויעמוד בה ויאמר: אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתא דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא, ואברהם ויצחק ויעקב אתיון לסעדא בהדיה. לשם יחוד קבה", והנה אנכי בא לסעוד סעודה ד' של שבת ללוות את המלכה וללוות מהנפש יתירה בחינת חיה שבה המסתלקת עתה, ולהשאיר ברכה בכל סעודתנו בו' ימי החול, ולהאיר בהם מקדושת השבת. ובכן בלח סגולתה שמרנו כאישון ב'ת עין, ובצל כנפיה תסתירנו והושיענו מצער חיבוט הקבר, ותשכין את נר"ן במשכנות מבטחים. ויהי נועם וכו'.

ו. לבנים וללידה קלה. מובא בשם הנועם אלימלך, שיש להזהיר לנשים שיזהרו מאד לקיים סעודה רביעית, שזה מסוגל ללידה קלה. וכע"ז פתבו עוד בספה"ק, שהוא ג"כ מסוגל לבנים.

ז. בספר רזא דשבתא הביא שסעודה זו מסוגלת להצלחה בג' דברים, בתורה וביראת ה' ובעושר.

ח. הדר"ק ד' נרות. ואומרים בשם הבעל שם טוב הק', שמי שיטול ידיו לסעודת מלוה מלכה וידליק ד' נרות בכל מוצ"ש, מובטח לו שאורו של דוד המלך ע"ה נמצא שם, ויועיל לו לזכות אם יצטרכו הוא או ב"ב לישועה, וישמח עצמו בזה ויאמר, רבש"ע יה"ר שתעמוד לי הזכות של דוד המלך להושיע בדבר זה. (קונטרס אמרי אש אות ב).

מלכה זוכה לפרנסה ברווח. וכ"כ בכמה מספה"ק. ויש למצוא סימוכין לזה מדברי הרי"ץ גיאת (ל' הבדלה עמ' יט) יסדר שולחנו במוצ"ש אע"פ שא"צ אלא לכזית, כדי שתהא סעודתו מתוקנת כל השבוע כולו.

ב. לישועות: בסידור צלותא דישראל הביא בשם הבעל שם טוב הק', שסגולה בדוקה היא, שאם צריך לישועה ידור שיעשה סעודת מלוה מלכה לכה"פ לעשרה אנשים, וידליק ד' נרות.

ג. לחיזוק האמונה וחזרה בתשובה: בספר מנחת שבת (דף קיח:) כתב, שמעתי מספרים אשר בימי הבעש"ט הקדוש זיע"א, אירע לאחד שיצרו הרע בער בקרבן, ומסר את עצמו לכפירה חס ושלום, ועל ידי זה שהיה רגיל תמיד לקיים סעודת מלוה מלכה, פיתהו איש אחד על פי ציווי הבעל שם טוב, שיקיים גם עתה קודם הכפירה סעודה זו, וכשהתחיל לטעום מסעודה זו נשתנה דעתו לטובה וניצול. ע"כ.

ד. לתיקון עוונות: בספר גנזי המלך לרבינו יעקב אביחצירא (אות נה) כתב: תיקון לבעל תשובה להקפיד בד' סעודות שהם כנגד אברהם יצחק ויעקב ודוד וכו'. וגם סעודה רביעית צריך ליזהר בקיומה ללוות המלכה. וג"כ היא כנגד דוד המלך ואבות העולם הם ד' רגלי הפסא. וצריך האדם להשלים הפסא בסעודת דוד המלך וכו'. ובסעודה זו משלים הפסא, והכל הולך אחר החיתום. עכ"ל.

ה. להנצל מחבלי משיח וכו' ומחיבוט הקבר: וכע"ז כתב בס' יסוד ושורש העבודה (שער ח פרק א): ראיתי בפספרי שד' סעודות שבת קודש מעוררים ד' רגלי המרפכה העליונה, אברהם יצחק יעקב ודוד. אברהם מציל את האדם מדינה של גיהנם בזכות סעודה ראשונה. יצחק מציל מחבולו של משיח בזכות סעודה שנייה. יעקב מציל ממלחמת גוג ומגוג בזכות סעודה שלישית. ודוד המלך ע"ה מציל מחיבוט הקבר בזכות סעודה רביעית. ושור' שמקורו הוא בס' חמדת ימים (שב"ק פרק יח) שכתב בשם ה"ר מנחם עזריה, דד' סעודות בשבת מעוררים ד' רגלי המרפכה דרמיזין במלת שבת, ש' תלת אבהן, ב"ת רגל ד' דוד. אברהם מציל מדינה של גיהנם, יצחק מחבלי

סבר שאינו אלא ג' קוין, ומ"מ כ"ע מודו שצריך לאכול סעודה קטנה במוצא"ש במלווה המלכה, שהוא כנגד דוד הקטן כדאיתא בזהר. ע"כ. [וביאר במחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן (אות יט), שסעודה זו יש בכחה פח הקיום לעד, ולכן נקרא סעודתא דדוד החי וקיים לעד, והוא מעין הסעודה דלעתיד שיהיה דוד הע"ה המברך בכוס של ברכה על היין המשומר בענביו, ואורח מברך, והוא הוא עיקר האורח טוב באותה סעודה, ואכילת שבת הוא טעם מן אלא שהוא רק לשעה באותה אכילה דשבת דוקא, וסעודה דמוצ"ש היא דוגמת אסרו חג, לקשור הקדושה דיום השבת לכל ימי המעשה שיהיה הפל בקדושת המון, לחם שמלאכי השרת אוכלין שהיא קיום החיים לעולמי עד שאין בו מיתה].

וז"ל הגר"ח פלאג'י (פ' החיים סי' לא אות נז) סעודה רביעית אחר ההבדלה, פליאה נשגבה, ומצלת מחיבוט הקבר, ומי שלא יוכל לעשותה בפת, יעשה במזונות, ויכוין להשאיר ברכה בסעודות החול מקדושת שבת, וראה תראה בספר עשרה מאמרות, על פס' ואקחה פת לחם, דבמה שאמרו חז"ל לעולם יסדר אדם שלחנו במוצ"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית, על זה הסדר אמר להשלשה מלאכים, ותכלית הסעודה לזמן בכוס בשלשה לברכת המזון, וזהו כי על פן עברתם, יעניין שם, ולפי זה ממנו ניקח, דהיותר טוב למצוה מן המובחר, לעשותה בפת וזימון וכוס, ומה גם דסעודה רביעית נגד דוד, דהוא בחינת כוס מלכות, דבעבור זה עתיד לומר אני אברך ולי נאה לברך, דודאי שפיר חזי בסעודתו של דוד שיהיה בכוס, ועוד דדוד הוא המציל מחיבוט הקבר, בעבור סעודה זו, ובכן יהיה לו כוסו ורניו וכריסו ברחבה, ומורא' לא יעלה על ראשו, דכריסו נבקעת.

עוד כתב (בסימן לו), דאנו רואים שהיצר הרע מסית ומדיח בסעודה זו שלא יעשה האדם, וש' עיניו וראה מה שכתב בספר שומר אמונים (פרשת תשא דף כו) שבת ענג, גימטריא זה ארבע סעודות, והיינו כרב חדקא, דסעודה רביעית כנגד, לכן אמר תאבתי לפקדנה, תאבתי גימטריא ארבע סעודות, דצריך לאכול לתיאבון. וכן בבקר זרע זרעה, ולערב א"ל תנח יד"ה, גימטריא זהו ארבע סעודות, שהיא סעודת מוצאי שבת. רמז

לאכור שום [מבושל] בסעודת מלווה מלכה. ובספר בעל שם טוב עה"ת (פרשת יתרו) כתב, מרגלא בפי החסידים בשם הבעל שם טוב, לאכול שומים במוצאי שבת קודש בסעודת מלווה מלכה. [מעשה יחיאל בקונטרס מיכלא דאסוותא דף טז ע"ד]. ויש שהביאו שמנהג הגר"א היה לאכול צנון בסעודת מלווה מלכה, ולכאורה נראה דהוא משום דחריף וא"כ כ"ש שום דחריף טפי. ויש אומרים שזהו סגולה לפרנסה, ואף שלא נתבאר לנו טעם הדבר, אם אינם נביאים בני נביאים הם, ובפרט שאפשר שיש לזה יסוד מדברי הגר"א. [תשובה"נ ח"א סי' רסז]. אולם י"ל, דמסתבר שאכילת שום היינו כשהוא מבושל. והרמב"ם כתב ששום ובצל מזיקים מאד. וידוע שהבעש"ט הזהיר מאד שלא לאכול בצל חי אפילו לא לכבוד שבת. ושםא ה"ה שום.

ומה שקוראים לסעודה זו בשם סעודתא דדוד מלכה, הביא בסדור המנהגים, לפי שדוד המלך ביקש מהשי"ת הודיעני נא קצי וכו', והקב"ה אמר לו שמינת בשבת (שבת ל), לכן כשעברה השבת היה שמח עם כל בני ביתו ועשה סעודה גדולה בכל מוצאי שבת. ומעין זה אמרו בגמ' (מ"ק כח.) שרב יוסף עשה סעודה כשהגיע לגיל ס' שנה. ע"ש. ובספר פרדס יוסף (בראשית פרק ו פס' כא) הבי"ד המדרש (ויק"ר יח, א) דעצם נסכוי אינו נשרף באש ואינו נכלה, וממנו יהיה תחית המתים, וכמ"ש שומר כל עצמותיו אחת מהנה לא נשברה. והיינו שהגזירה היתה על אדה"ר שאכל עץ הדעת ביום הששי, וכל האברים נהנו, אבל עצם נספא לא נהנה, לכן חי לעולם, ולכן סעודת מלווה מלכה כנגד דוד המלך ע"ה חי וקיים. ע"כ. [ובאגרא דכלה (פ' ל' ל' ל') כתב, ויאה"ל, אותיות אליה"ו, עד סד"ם ר"ת ס'עודתא ד'דוד מ'לכה, כי אליהו כותב אז כל מה שפעלו ישראל בשבת קודש לקרב הגאולה].

ובמנהג עמוקות (ואתחנן אופן רמט) כתב, אדה"ר רגל ד' הוא סוד דוד שהוא גלגולו, ולכן שבת מורה על המרפכה, כי ש' של שבת הם ג' אבהו, ב"ת היא השכינה (זוהר בראשית כג.), ולפי שהמרפכה נחלק על ד', ובאמת אינו אלא ג' קוין, לכן נחלקו ר' חדקא ורבנן בסעודות של שבת (שבת קיז:) שהם סוד המרפכה כידוע, רבנן אמרו ארבעה קא חשיב ד' רגלי המרפכה, ורבי חדקא אומר ג'

יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם, גִּמְטְרִיָּה אַרְבַּע סְעוּדוֹת, שֶׁהָרְבִיעִית
בְּמָקוֹם דָּוִד, אֲשֶׁר הָעֶצֶם נִסְכָּא שְׁמִמְנֹה הִתְחַיָּה בָּא
לְאָדָם, נִהְנֶה מִסְּעוּדָה הָרְבִיעִית, כְּנוֹדָע לְהַקְדָּמוֹנִים, וְלִבְּרָה
תְּשִׁית לְדַעְתִּי. עכ"ד.

מִצְוֹת ה' בָּרָה מְאִירַת עֵינַיִם, דָּאוֹר דִּידָן בְּמוֹצָאֵי שְׁבֶת
אִיבְרִי, מְאִירַת עֵינַיִם, גִּמְטְרִיָּא זֶהוּ אַרְבַּע סְעוּדוֹת. וְכֵן
אוֹר צְדִיקִים יִשְׁמַח, גִּמְטְרִיָּא אַרְבַּע סְעוּדוֹת, עַל דְּרָךְ
מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שְׂיֹאוֹרוֹ עֵינָיו. וְסִימָן לְדָבָר, דָּוִד מְלָךְ

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בי"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשחת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולת ההוד שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בית הכנסת ובית המדרש
יגדיל תורה

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ש"ס << גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית

מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

050.901.3000

בנק מזרחי
סניף 426 מ.ח. 371407
ע"ש יגדיל תורה

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסייעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"יגדיל תורה באגדה"

חמישה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נרבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיוזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים

"יגדיל תורה באגדה"

ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולחקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בפל': 0509013000, 0506491414

נדרים פלוס

ערוץ יגדיל ביטויב

שוותפים להקים מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת

ובית מדרש יגדיל תורה

ומקוה טהרה לנשים ולגברים

ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'

מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א

סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46

וקבלה דיגיטלית למייל

בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח. 371407 ע"ש יגדיל תורה